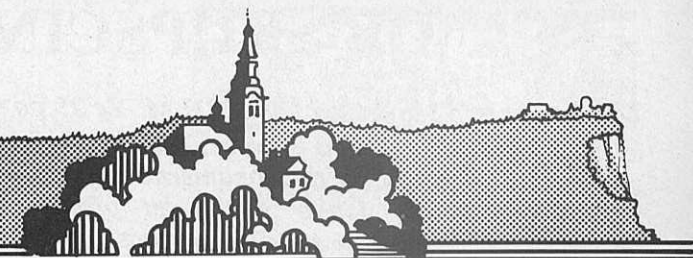

Vestnik

»MESSENGER« GLASILO SLOVENCEV V AUSTRALIJI

LETNIK XXV, ŠTEV. 10

Registered for posting as a Publication Category A

OKTOBER 1980

OB SKUPŠČINI

Za nami je spet letna skupščina S.D.M. Že 25. po številu. Lepo število let že S.D.M. deluje med Slovenci Melbournu in lepo si je že napisal zgodovino, ki se diči z dobronamerno delavnostjo njegovih članov. Zgodovino, ki bo lahko služila za primer mnogim slovenskim organizacijam po svetu. Je to zgodovina uvidevnosti, prizanesljivosti, sporaumevanja in tolerance ter prijateljska zavest skupne usode, skupnega porekla, skupnih hotenj, skupnih tradicij. Je zavest zaupanja vase, v svoje lastno delo, v svoj lastni trud. Je spoznanje dejstva, da kar si sami zgradimo je naše, kajti nihče ničesar ne da, da ne bi zahteval za to tudi protiuslugo.

Seveda se od časa do časa tudi pri nas pojavijo različna mnenja. Seveda so tudi kritike, so besedičenja, opravljanja in nesporazumi. Saj ne bi bili človeški ako to ne bi bilo tako. Še vedno pa je take primere prevladala razumna zavest, da nam uspeh jamči lahko le skupno delo.

Vsako leto se proti koncu delovne dobe odbora pojavi utrujenost in s tem tudi nevarna napetost. Pa tudi to smo uspeli še vedno premostiti in novi odbor je potem še vedno šel z bodrimi koraki na pot v novo leto.

Tudi letos ni bilo prav nič drugače. Proti koncu delovnega leta se je tudi letos pokazala neka napetost, ki je na zunaj z gledala kot nesporazum in zavist med društvenimi pododseki. Različnosti interesov, ki v samem bistvu sploh ne obstoje, so nekateri, verjetno ne zavedajoč se razdiralne nevarnosti, napihnili tako, da so izgledale na prvi pogled težave nepremostljive. Morda pa se je tu in tam pojavil še kdo, ki bi bil zdrahe in spora vesel in je zato še bolj podpihoval in splet-karil.

da vsi delamo za en cilj in, da vsi brez izjeme hočemo isto: nadaljni razvoj našega društva po smernicah, ki so nas uspešno vodile že četrto stoletja.

Oni posamezniki pa, od katerih je složna bodočnost najbolj zavisela, so se pokazali dovolj zrele, da so v interesu naše sloge in skupnosti možgati žrtvovali svoj osebni ponos za korist skupnosti. Tudi ta njih nesebična gesta bo ostala zapisana v zgodovini našega društva kot zavidanja vreden primer.

Priporočam se Slovincem
vzhodnega dela velikega Melbournu
za vsakovrstna avtokleparska dela,
avtobarvanje in podobno.

Popravljamo zasebno in za vse večje zavarovalnice.

A. V. MOTOR BODY REPAIRS

1/117 LEWIS RD., WANTIRNA SOUTH, 3152,
Telefon delavnice 221 5536 — VIC.

TOWING SERVICE 24 ur dnevno
na telefonu 221 5757
ali pa doma — 232 4314

Rojak VOJKO VOUK

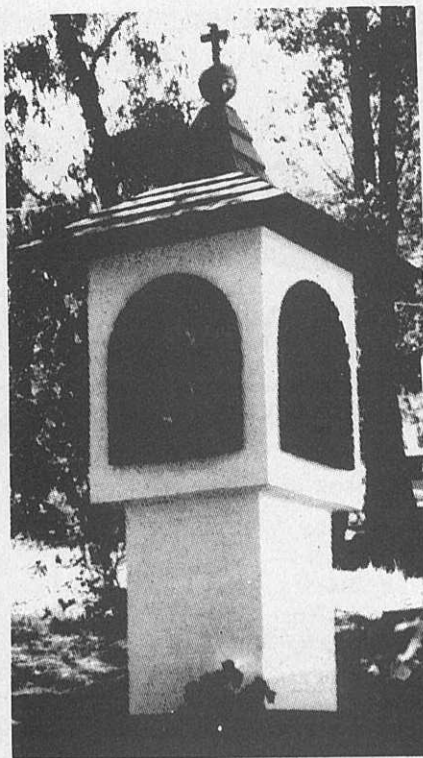
ZASTARELI ZAKON

V Victoriji so privlekli na dan že več sto let star britanski zakon, po katerem nobena oseba rojena izven Britanije, Avstralije ali drugih "Dominionov", pa če tudi je sprejela avstralsko državljanstvo, ne bi smela imeti važno in odgovorno mesto v državnih ustanovah. Ta tako zvani "Settlement Act" je seveda bil že neštokrat prelomljen in je popolnoma nerealen v današnjih razmerah. Kljub temu pa po principih britanskega zakonodajnega sistema bo v veljavi toliko časa, dokler ne bo pre-

klican. To pa ne bo moglo biti storjeno kar čez noč, ker morata v tem procesu sodelovati tudi Federalna vlada in pa vlada Velike Britanije.

Premier Hamer je obljubil, da bodo koraki v tem smislu storjeni nemudoma. Viktorijski minister za Imigracijo in Etnične zadeve g. Alan Wood pa je izjavil, da veljavnost ukrepov vsake osebe, ki bi kršili ta arhaični zakon ne bo trpela, ako ta oseba ni bila svestna, da ga krši.

Avstralija bo sprejela v naslednjem letu okoli 4.700 prekomorskih študentov, ki bodo prišli in študirali tukaj na svoje stroške. Poleg teh pa bodo prišli v Avstralijo tudi študenti na bazi zamenjave, tako, da bo v letu 1981 v Avstralijo prišlo vsega skupaj 15.000, kar je 4.000 več kot letos.

DAN MRTVIH OB NAŠEM ZNAMENJU

Lansko leto je S.D.M. vsem svojim pokojnim sodelavcem in rojakom v Melbournu postavilo spomenik v obliki starega slovenskega kužnega znamenja. Ta spomenik stoji prav ob vhodu na zemljišče ne daleč od vrat, ki nas tudi spominjajo na našo staro domovino, saj imajo obliko slovenskega kozolca.

To znamenje naj bi nas vedno spominjalo na one, ki niso več med nami in katerih število se veča z leta v leto. Zdaj počivajo raztreseni po raznih pokopališčih Melbournu, Avstralije, pa tudi onstran morja. Vsak od teh pokojnikov, da naštejemo samo par onih iz naših ožjih vrst, katere nam je smrt pobrala v preteklih mesecih: Edi Polajnar, Amalija Hojnik, Franc Kordeš, Julijana Schmerz, Anica Molan, Vinko Molan, - je pomagal, da imamo naše skupno središče in naše skupno življenje.

Letos na prvo nedeljo v novembru se bomo zbrali ob tem našem znamenju na Elthamu in vsi skupaj posvetili nekoliko časa njihovemu spominu. Naprosili smo patra Bazilija, da bo vodil molitveni del te naše spominke svečanosti, ki se bo pričela zvečer obcuri, kajti dopoldne po službi božji v Kew bo še vedno tudi obred za mrtve na pokopališču v Keilor, kjer je menda pokopanih največ rojakov Melbournu.

NA KRATKO

VICTORIA POLICE nas je prosila za sledeče objestilo:

Od 1. Septembra 1980 dalje bodo morali vsi prosilci za šofersko dovoljenje (Driver's licence) ali pa za pripustitev k učenju za šofersko dovoljenje (Learner Driver's Permit) ako niso imeli šoferskega dovoljenja v victoriji že popreje, priložiti k svoji prošnji dokazilo svoje identitete.

Osebe rojene v Avstraliji ali Novi Zelandiji bodo svojo identiteto lahko izkazale med drugim že z izvlečkom iz rojstnega lista, potnega lista ali pa bančnih dokumentov. Osebe pa, rojene izven Avstralije ali Nove Zelandije pa bodo morale predložiti Potni list, Spričevalo o državljanstvu ali pa potrdilo Ministerstva za Imigracijo in Etnične zadeve.

Zvezna vlada v Canberri je za vzgojni program odraslih novonaseljencev zvišala proračun od 8 v letu 1975-76 na 28 milijonov v letu 1980-81

Etnični radio je bil uporabljen za kampanjo v zvezi z regularizacijo stanja ilegalnih naseljencev. Ta kampanja bo zajela več milijonov poslušalcev preko postaj 2EA Sydney, 3EA Melbourne, 4EB Brisbane, 5EBI Adelaide, 6NR Perth, 7CAE-FM Hobart in 2XX Canberra.

Kar 45 jezikov se je uporabilo za to, da se opogumi ilegalne imigrante, da se prijavijo na najbližnjih uradih Ministerstva za Imigracijo.

Več kot 300 prošenj za regularizacijo bivanja je že bilo odobrenih. Dosedaj še ena prošnja ni bila odbita.

Ta program regularizacije, ki bo v moči samo do 31. decembra 1980 ima namen, da nudi možnost vsakomur, ki se ilegalno nahaja v Avstraliji, da dobi dovoljenje za stalno bivanje. Odkar je

Published by:
Slovenian Association, Melbourne
P.O. Box 185 — Eltham. Vic., 3095

Telephone:
Melbourne: 437 1226

Editor:
Marijan Peršič

Set up and printed by:
Polyprint Pty. Ltd.

Price — cena:
50c.

Annual subscription — letno:
\$6.00

OBVESTILA

Upravni odbor S.D.M. je odločil, da je z ozirom na vstopnino pri prireditvah S.D.M. samo mladina do 18 let starosti upravičena na znižano ceno. Izjema pa so mladinci in mladinke, ki še studirajo in to tudi lahko dokažejo ter člani mladinskega odseka S.D.M.

bil ta program naznanjen je Ministerstvo sprejelo več kot 13.000 povpraševanj. Več kot 7200 prošenj je bilo sprejetih in kakih 3000 prosilcev je bilo dosedaj zaslišanih.

Zaprosi lahko vsakdo, ki je bil v Avstraliji pred 1. januarjem 1980 legalno ali ilegalno in je še tukaj. Ali pa, da je prišel v Avstralijo legalno po 1. januarju 1980 in je bil tukaj legalno na 19. junija 1980 ter je zaprosil za ureditev statusa pred 19. junijem 1980.

Iz tega programa pa so izključeni prekomorski študentje, tuji diplomati in uradniki ter njihove družine.

Torej če kdorkoli ve za ilegalnega naseljenca naj mu pove, da je sedaj do 31. decembra čas, da si uredi svoje bivanje v Avstraliji.

Po novih uredbah o vseljevanju, ki so stopile v veljavo s 1. oktobrom bo najmanj dve tretjini novodošlecev letos imelo tukaj že naseljene sorodnike ali prijatelje. V bodoče naseljenci Avstralije lahkonominirajo za vselitev prijatelje in sorodnike ako so jim v stanju pomagati s stanovanjem in zaposlitvijo. Seveda pa morajo o tem prepričati tukajšnje oblasti.

Telefonska prevajalna služba v Melbournu je v juliju mesecu tega leta prejela rekordno število telefonskih poklicev, preko 6.000.

Ethnic Community Council v Victoriji je prejel od Federalne vlade \$5.000.00, da dokonča studie o ostarelih naseljencih in njihovih potrebah. Minister za Imigracijo in Etnične zadeve g. Ian Macphree je je ob tej priliki pohvalil številne emigrantske organizacije, ki pomagajo svojim ostarelim rojakom. Predvsem je omenil odlično delo, ki ga v tem pogledu vrše Italijanske, Nizozemske, Nemške, Grške in Poljske narodnostne skupnosti.

vestnik

"MESSENGER" — GLASILO SLOVENCEV V AVSTRALIJI

LETNIK XXII, ŠTEV. 9

Registered for posting as a publication — Category "A"

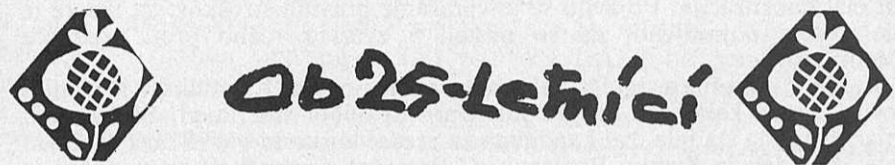
SEPTEMBER 1978

V decembru 1954 je bil ustanovljen Slovenski klub Melbourne. Že po prvih mesecih se je pokazalo, da je potrebno, ako hočemo ustvariti dobro povezano organizacijo, čimboljše medsebojno obveščanje. Poleg tega pa se je tudi pojavila želja za pisano slovensko besedo, ki smo jo v tistih časih v Avstraliji imeli bore malo.

Sicer so že izhajale "Misle", s ciklostilom razmnožen mesečnik, ki so ga izdajali slovenski frančiščani v Sydneyu. Vendar to ni zadostovalo, kajti Slovenci Melbournčani so čutili potrebo za nekaj svojega, nekaj s poudarkom na lokalne potrebe, novice in dogajanja. Tako se je odbor S.K.M., kot se je takrat imenovalo S.D.M., odločil, da bo pričel izdajati svoj mesečni bilten. Nalogo so poverili tajništvu in tako je bil spočet "Vestnik", ki naj bi širil vesti med člani kluba in Slovenci na splošno.

Tajništvo je šlo na delo. Z bornimi sredstvi, ki jih je takrat imelo na razpolago je pač nabavilo najcenejši razmnoževalni stroj, ki je bil na tržišču. Enostaven okvir s svileno mrežo in valjarčkom katerega je bilo treba najmanj dvakrat potegniti preko strani, da se je odtis poznal.

Prve številke sta pripravila oba tajnika kluba. Za vsebinsko stran je bil odgovoren Marijan Peršič a tehnično stran je opravljajal Zlatko Rome. Prvi izvodi pa so tiskali v trgovini pokojnega Edija Polajnarja "Dresden Gift Shop" na Chapel Street-u v Prahranu.

Če čitamo prvi izvod jasno vidimo za čem so stremeli naši rojaki že v tistem času: Pevski zbor - Narodne noše - Slovenski oder. Vse te želje in stopnja njih uresničenja so se odražale potem v "Vestnikih", ki so vse od takrat dalje prihajali v slovenske domove v Melbourne.

"Vestnik" je tudi pričel reklamirati prva slovenska podjetja. Že ve prvi številki oglašja naš John Hojnik svoje kranjske klobase in to nadaljuje skozi vsa leta do danes. Pa tudi osebne novice so dobile v "Vestniku" svoje mesto. Tako že v tretji številki, izdani novembra 1955 beremo, da so pri Maksu Hartmanu krstili sinčka na ime Maks Stanislav in, da "se je poročil član uprave Slovenskega kluba g.M.Adamič z gospodično Maro Zanin...".

Zaorana je bila ledina in od prvih številke dalje se je "Vestnik" boljšal in večal. V aprilu 1956 so mu napravili lepšo "glavo" z velikimi tiskanimi črkami. Menjali so se odbori in z njimi tajniki, ki so prevzemali delo in odgovornost za "Vestnik". Vrstijo se: Pavle Česnik, Edi Polajnar, Jožica Šajnovič.

V decembru 1956 se "Vestnikova" naslovna stran predstavi spet v zboljšani obliki in naslov "Vestnika" postane 6 Banchory St., Essendon, kot uredniki pa so navedeni poleg tajnice ge Šajnovič tudi Zlatko Verbič in Pater Bazilij.

Junija 1957 zasledimo v "Vestniku" prve ilustracije in posebno prilogo akcije za dom. V septembru 1957, ko prevzame uredništvo g.Marjan Oppelt izide "Vestnik" prvokrat z lepo izdelano tiskano glavo.

V marcu 1958 se upravljanje "Vestnika" preseli na dom Čarovih v Pascoe Vale, kjer potem Hartmanova družina več let skrbi, da je "Vestnik" tiskan in razposlan med rojake v Melbourne.

Nekako v istem času se vrste uredniki: Karel Kodrič, Ciril Kovačič in Branko Vodopivec ter Marija Rudež. V agustu 1958 je naveden kot urednik Stane Zupan, za umetniško opremo skrbi France Benko, za brezplačno razmnoževanje pa Stanko Hartman.

V juliju 1961 je postal tajnik S.D.M. in istočasno urednik "Vestnika" g.Jože Kapušin. Že kar v avgustu nato se pokaže "Vestnik" med javnostjo v trdnih platnicah, z novimi zamislami in vsebinsko obogaten. Takšen potem izhaja vse do Januarja 1963, ko se predstavi prvokrat kot tiskan časopis z novo glavo rod imenom: "Slovenski Vestnik". V marcu se g.Kapušinu pri urejanju priključi g.Karel Kodrič, s katerega pomočjo se "Vestnik" povzpne iz vsebinsko domačega okolja na bolj razširjeno obzorje in podaja tudi kulturne, politične in športne vesti ter komentarje z vseh delov sveta.

Lahko rečemo, da je "Vestnik" v tem obdobju dosegel stopnjo, ki je v njegovi dobi bila najbližja časopisu v pravem pomenu besede.

Vendar pa so se pojavile finančne in druge težave, zato se je "Vestnik" moral povrniti nazaj v obliko tiskano na razmnoževalni stroj. Seveda se je S.D.M. v teh letih povzpelo od prvotnega primitivnega stroja z valjkom, preko ročnega, na električni razmnoževalni stroj. Uredništvo je prevzel g. V.Žerdoner, čigar ljubezen do preciznega dela in umetniški ukus se izražata v "Vestnikovih" ovitkih iz tega časa. Vse linoreze za ovitke je izdelal g.Žerdoner sam. To delo je vršil vse do spomladi 1969, ko se je društvo odločilo zopet za tiskanje v tiskarni.

"Vestnik" je dobil novo obliko nekako za polovico manjšo od njegove današnje veličine. Glavo, ki pa je še danes v uporabi je izdelal g.John Car. V januarju 1975 se je potem "Vestnik" povečal v današnjo obliko. Odgovorni urednik je od leta 1969 Marijan Peršič, ki mu poslednjih letih pomagajo uredniški odbori katerih člani so bili: Jana Gajšek, Darko Hribernik, Karel Kodrič, Danica Petrič, Verner Remšnik, Božo Lončar, Helena Golenko, Stanko Penca, Robert Ogrizek, Anita Žele. Nemogoče pa je imenovati številne druge člane, ki so skozi vsa ta leta pomagali pri pakiranju in razpošiljanju "Vestnika".

Morda je še potrebno, da se posebej omeni g.Janeza Burgerja, ki je mnogo let skrbel za pakiranje ter tudi vezal "Vestnike", tako, da jih bomo lahko ohranili za bodočnosti.

Tako je "Vestnik" učakal 25 let in stem istočasno postal kronika naše društvene in slovenske zgodovine v Melbourne. Kaj bo prinesla prihodnost ne vemo, toda zaupamo v zavednost naših ljudi in njih ljubezen do naše tiskane besede in upamo, da se bodo, kakor v preteklosti, tudi v bodočnosti naše osebe, ki ga bodo peljale njegovi petdesetletnici nasproti.

HVALA

Hvala vam
za konec sanj
hvala vam
ki ste uničili jesenski dan
vsipale se vam bodo
želje
rastoče iz noči.

Nekoč vam bo
smeh očistil oči
in gledali boste resnico
križano
od vaših rok
zažgano na oltarjih
vaših zmot

"Takah obletnic je vesel vsak človek", sem si rekla, ko sem prebrala prijazno pismo tajnice, gospe Markič! Isteklo se je 25 let, torej mi je bilo samo 4-leta, ko so Avstralski Slovenci že segli po prvi številki "VESTNIKA", Čestitam iz vsega srca in želim, da bomo še slavili; 30-letnico in potem 50.....itd.

In ker so ob obletnicah navadno prinese darilo, ga tudi jaz prinašam; nekaj svojih prispevkov za jubilejno številko in še veliko prispevkov za "ta navadne Vestnike".

S slovenskimi pozdravi;

Danica PETRIČ

Sydney: 12, Sept. 1980.

SAMORASTNIKI

SPOMINI

Še z neveščo roko so bile
pisane
moje prve pesmi,
prve drage reči,
napisane v verzih.

V njih so živele
čebele in cvetje
in zelene trave.

A jaz sem pisala,
ker sem vedela,
da imam še mnogo,
mnogo povedati svetu.

Spomini...
Drage iz minulih dni
moje prve pesmi...

Še danes jih ljubim
spomine te na cvetje,
na travo, zelena dvorišča,
na ptice in vse, kar sem
izrazila v verzih.

Predstavljamo slovensko slikarsko in pleskarsko podjetje

**SUNSHINE PAINTING SERVICE
PTY. LTD.**

62-64 MONASH STREET, SUNSHINE, 3020

Tel. 311 1040, 311 8343

Lastnik : Jim Korošec

Svoji k svojim !

JetsetTours

TRAVEL CENTRE

Prvenstvena Avstralska Potovalna Agencija

PRVENSTVENA — ker ima največje število potnikov
PRVENSTVENA — ker ima najbolj usposobljeno osebje
PRVENSTVENA — zato ker vam nudi najnižje možne cene

**OBRNITE SE NA
G. KOSTO
PAVLOVIČA ZA VSE
VAŠE POTOVALNE
POTREBE**

303 COLLINS STREET MELBOURNE

MLC BUILDING, 19. NADSTROPJE
(na oglu Collins in Elizabeth Streets)

TELEFON: 62-0041

Po uradnih urah g. Pavlovič 26 5689

SLOŽNO NAPREJ

Okoli 150 članov S.D.M. je bilo prisotnih, ko je predsednik g. Peter Mandelj odprl 26. redno letno skupščino S.D.M. v nedeljo 7. septembra. Skupščina bi se prvotno morala vršiti že 24. avgusta pa je bila preložena, ker je na isto nedeljo padel tudi mladinski koncert v Verskem centru v Kew.

Takoj ko je bila ugotovljena sklepčnost je za vodjo skupščine bil soglasno izbran g. dr. Franc Mihelčič, ki je s svojim spretnim vodstvom veliko pripomogel k hitremu in pravilnemu razvoju ter uspešnemu zaključku skupščine.

Po prečitanem zapisniku iz preteklega leta je g. Mandelj podal predsedniško poročilo za leto 1979-80. V njem je omenil, da je bilo to izredno pomembno leto, saj je v njem društvo slavilo svoj srebrni jubilej. Naštel je uspehe društvenega delovanja kot so: Dograditev poslopja za šolo in mladinski odsek, postavitev znamenja v spomin pokojnim članom, dograditev toaletnih prostorov za kuhinjske osebje, nastop na Moombi, ki je prinesel nagrado, nastop na etničnem festivalu pri Greensborough Rotary Club, za katerega smo dobili diplomu ter razna druga dela posameznih društvenih odsekov. Zahvalil se je vsem pododsekom in njihovim voditeljem za delo in trud v preteklem letu. Dejal je, da finančno društvo ni pokazalo istega uspeha kot prejšnje leto, čemur je pač pripomogla tudi inflacija. Omenil je, da so v načrtu del za bližnjo bodočnost tudi izgraditev shrambe za kuhinjo, izboljšanje in olepšanje jedilnice in če bo finančno mogoče tudi streha za balinišče. Pozval je vse pristotne, da obdrže složnost med poedinci in med pododseki, kajti le tako bo društvo ostalo močno.

Ga Anica Markič je podala tajniško poročilo, v katerem je omenila, da je pravkar minulo 20 let odkar je društvo kupilo prvi dom v Carltonu. Potem je ponadrobno naštel delovanje v preteklem letu in omenila med drugim pomembnost izdaje knjižice "Svet naših otrok" in pričetek redne knjižnice za odrasle in za šolo. Zahvalila se je pomočnikom pri tajniških delih gđ. Heleni Golenko ter g. Andrew Fistriču. Naštel je tudi letos umrle člane S.D.M. Edija Polajnarja, Franca Kordeša, Amalijo Hojnik in Julijano Schmerz.

V poročilu za **Balinarski odsek** je g. Miro Ogrizek povedal, da je S.D.M. osvojilo letos prvenstvo Balinarske zveze Viktorije v moški trojki in med mladino ter, da je tudi pokal za 25-letnico S.D.M. ostal doma v Elthamu.

Za **Strelsko in Ribiško družino** je poročal g. Janez Zemljič, da so si lovci zgradili in olepšali okolico strelišča, da so se udeležili lovskih prireditev v Sydneyu in pri "Planici" ter da so preko leta napravili več izletov z lovom. Naglasil je tudi lep uspeh Lovske zabave S.D.M.

G. Verner Remšnik, ki je v preteklem letu vodil **Gradbeni odsek** je povedal, da so se radi okrnitve financ v glavnem opravljala le najvažnejša dela in splošno vzdrževanje. Omenil pa je, da se je pred kratkim posadilo kakih 700 dreves.

Ga. Ivanka Tomažič je navedla številne funkcije, ki jih je opravil **Ženski odsek** s pomočjo vseh članic; saj je bilo tekom leta samo za delavce pripravljenih preko 2500 kosil. Prosila je ženske naj se prijavijo v odbor Ženskega odseka ter naj v čim večjem številu pridejo pomagat.

Poročilo **Mladinskega odseka** je podal g. Robert Ogrizek in se zahvalil g. Slavku Špilerju za vodstvo tekom leta. Naznanil je, da je bil za predsednika Mladinskega odseka za leto 1980-81 izvoljen g. Ciril Čampelj.

Za **Upokojensko družino** je podala kratko poročilo ga. Kati Hartner.

Ga Janja Sluga je v imenu Ženskega odbora izročila voditeljici Ženske skupine ge. Ivanki Tomažič v priznanje za njeno delo in trud v preteklem letu skromno darilo.

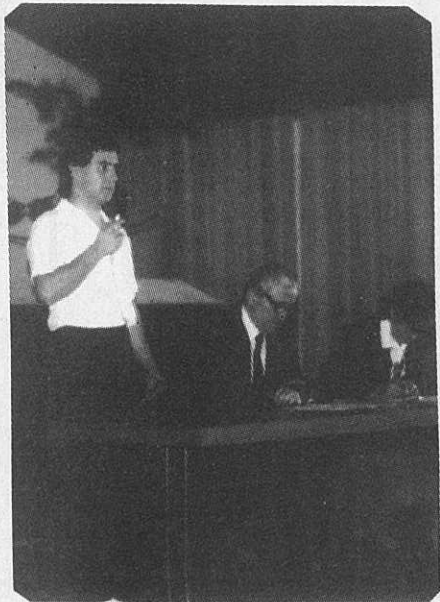
Blagajnik g. Stanko Penca je obrazložil svoje poročilo, katerega je v tiskani obliki popreje razdelil med prisotne. Dejal je, da ima društvo 285 finančnih rednih članov ter opomnil, da bo treba napraviti nov načrt obratovanja ako hočemo, da se dobiček v bodočnosti poveča. Prav tako je pojasnil, da je čisti dobiček v preteklem letu v stvari bil \$16.301 ako vzamemo v obzir, da je odšteta amortizacija. Pojavilo se je vprašanje pravnih stroškov, za katere je bilo potem pojasnjeno, da so nastali v zvezi z tožbo proti uredniku "Vestnika".

Sledila je razrešnica starega odbora in volitve novega. Kandidiralo je manjše število članov kakor jih po pravilih Upravni odbor sme imeti. Bilo je tudi pojasnjeno, da sta bila dva kandidata za predsedniško mesto in sicer gospoda Peter Mandelj in Stanko Prosenak. G. Prosenak je prečital izjavo zakaj je umaknil svojo kandidaturo. Sledila je debata, v kateri so vsi govorniki izražali željo za nadaljevanje složnega dela.

Po odmoru je g. dr. Mihelčič razglasil novi odbor, čigar imena so že bila objavljena v prejšnji številki "Vestnika".

Sledile so slučajnosti, pri katerih je bilo odločeno naj novi odbor pregleda in predloži potrebne dodatke in spremembe obstoječih pravil. Izvoljen je bil še novi odbor Ženskega odseka, potem pa je bila skupščina zaključena.

Bila je to ena najživahnejših skupščin S.D.M., posebno z ozirom na visoko število prisotnih in razpravo, ki jo je privabila kandidatura dveh oseb na predsedniško mesto. Upajmo, da nam je vsem bila v koristen poduk in, da je nedvomno izjavila voljo vsega članstva za skupno in složno delovanje med skupinami in posamezniki. Zadeva dveh kandidatov je bila razrešena pravilno, kajti v danih okoliščinah ne bi bilo zmagovalca, bila bi samo izguba, ki bi jo trpelo društvo in z njim cela slovenska družina v Melbourneu.

Predsednik Mladine S.D.M. v letu 1979-80 g. Robert Ogrizek podaja svoje poročilo.

Napolnjena dvorana na 26. letni redni skupščini S.D.M.

Ga. Ivanka Tomažič podaja poročilo za Ženski odsek. Levo od nje sta vodja skupščine g. dr. Franc Mihelčič in tajnica S.D.M. ga. Anica Markič.

film film film

V nedeljo 21. Septembra se je v dvorani S.D.M. vršil filmski večer. Mladinci S.D.M. so prikazovali dva filma in sicer prvi v slovenskem jeziku: "Cvetje v jeseni", ker se jim ni posrečilo dobiti obljubljenega "Dolina miru". Čeprav smo si nekateri ta film že ogledali kje drugje, je bil za mnoge novost, ostalim pa je obudil spomine. Film je lahko prebavljiv in razumljiv tudi mlajši publiki. Sicer pa je to take vrste film da, če ga vidiš enkrat, ga z

veseljem gledaš tudi drugič.

Med prvim in drugim filmom smo imeli 20. minutni premor, nato pa smo si ogledali še drugi film, ameriški - "Outlaw blues". Bil je zelo smešen in je predvsem zadovoljil mlajšo generacijo, ki je uživala pri nekaj razbitih avtomobilih in nato srečnem koncu.

Mladinci, obisk je bil kar lep, kajne, zato pa še veliko poguma, mi pa z veseljem pričakujemo še kak tak filmski večer.

ROJAKI ŽELITE PRISTNIH KRÁNJSKIH,
ALI SLOVENSКИH PLANINSКИH KLOBAS
IN DOMAČEGA PREKAJENEGA MESA . . .

OBRNITE SE NA SLOVENSKO PODJETJE

**JOHN HOJNIK SMALLGOODS
PTY. LTD.**

209 215 St. George's Road, North Fitzroy, 3068

Tel. 48 6656 — 48 8757

Postreženi boste v domačem jeziku

Februar 1957

NAŠ VESTNIK

Ze mnogo let hodim po svetu, pa ene stvari ne razumem: rojakov, ki jimni prav nic za slovensko tiskano besedo. Ne bom rekel, da je mnogo takih, a nanje sem ze naletel. "Kaj mi mar ce mi ustavijo "MISLI" ali ne posljejo vec "VESTNIKA"! Saj nimam casa brati. Cudno brezbrizna beseda, ki bi je sam ne upal in ne hotel izgovoriti. V tujini se bolj kot doma cutim, kaj mi pomeni dobiti v roke slovenski list. Vsako besedo posebej bi najraje poljubil: svobodne misli izraza materin jezik, pa cetudi dalec nekje za morji. Nehote se spomnim svoje stare matere, ki je sedela ob peci in sla z prstom od besede do besede Mohorjevega koledarja, pri tem pa od casa do casa pokimala sama sebi: "Lepo branje, lepo branje....."

Po Misliah sem zvedel za nas klub, Vestnik pa me je organizaciji priblizal. Po njem sem zvedel, da nas le ni tako malo Slovencev v Melburnu in okolici in da vecina le zeli tesnejsega sodelovanja in organiziranega dela za naso narodno manjsino. Zadnja stevilka mi je na prvi strani znova vzbudila sanje o domu, nic vec tako daljne in neizvedljive; saj ze postajajo nacrti, ki jih je nas klub sprejel v resen pretres. Kaj ni "VESTNIK" za vsakega izmed nas v vsej skromnosti res ogromna vrednost? Spaja nas v druzino, ki ima iste tezave in iste cilje, pa isce skupne poti.

Maj 1957

- G. Ludvik Pirnat (28 Hotham Rd., North Essendon), v Avstraliji 4 leta:
Prvo vprašanje: ALI MISLITE POSTATI ČLAN SLOVENSKEGA KLUBA V MELBOURNU?
Odgovor g. Pirnata: "Le čemu vprašanje, če bom postal?! Vsak zaveden Slovenec bi moral postati član Slovenskega kluba!"
Drugo vprašanje: KAKO VAM JE VŠEČ NAŠ 'VESTNIK' IN ALI IMATE KAK PREDLOG ZA IZBOLJŠANJE LISTA?
Odgovor g. Pirnata: "Vestnik je odličen. Osebo nimam nikakih pripomb za njegovo izboljšanje."
Tretje vprašanje: ALI PODPIRATE NAŠ NAČRT ZA USTVARITEV SLOVENSKEGA DOMA?
Odgovor g. Pirnata: "Dom je zelo lepa zamisel. Nisem pa stoddstotno prepričan, da nam bo uspelo, ker nas je premalo. Tudi mislim, da bi mnogo stalo. Če pa nam res uspe dobiti zemljišče, potem upam, bo polagoma zrastel Dom z dvorano in vsem ostalim."

December 1960

Okoli sto oseb se je udeležilo 15. rednega občnega zbora SDM, ki se je vršil v soboto 15. novembra v dvorani cerkve sv. Cirila in Metoda v Kew. Med prisotnimi je bilo opaziti osebe, ki jih že dolgo nismo videli pri funkcijah društva. Posebno pozornost in zadovoljstvo med starimi člani je žel prvi podpredsednik SDM g. Gvido Florenimi, ki je po letih odsotnosti s svojo navzočnostjo pokazal, da mu je usoda SDM še vedno pri srcu.

Uradni del je bil letos povezan s predvajanjem kratkih filmov in zakusko. Vide-li smo zimske olimpijske igre v Ameriki — krasno izdelan barvni film; "Ribiške razglednice", ki so nam na izredno duhovit način predočile ribiški šport v Sloveniji ter film, namenjen posebno izseljencem, "Odkod sem doma", ki je ob spremljavi petja "Ljubljanskega okteta" prikazal naravne lepote stare domovine.

Po končanem prikazu filmov je bil g. Vinko Molan izbran za predsednika skupščine in je s svojega mesta pred odrom, okrašenih s slovensko zastavo, katero je Slovensko društvo v Sydneyu poklonilo našemu društvu, izurjeno vodil delo skupščine.

Februar 1974

FORMALNI PRIČETEK ZBIRKE ZA NAŠ CENTER

Veselo kramljanje na prvem članskem pikniku na našem hribu v Elthamu

August 1964

V zaostanku smo s plačilom obveznosti za NAŠ DOM, gotova popravila (nova plinska napeljava) naše društveno glasilo VESTNIK joče ter nam prikazuje nujno po življenju, par majhnih upnikov, niti ne omenjam kot ne tekočih stroškov. In vendar si upam zapisati, da bomo z vašo pomočjo vse težave premostili Pomagajte nam dvigniti našo društveno moralo in s tem ponovno zaupanje širših plasti, pritegniti našo zagrenjeno mladino k skupnemu ognjišču, kjer bo našla možnost izžvljavanja v zdravi družbi, prirejanju kulturnih prireditev, posecanju naše knjižnice, razvedrilu v spomladskim in poletnih mesecih na balinišču v SLOVENSKEM DOMU. So pogoji za poživitev dramskega odseka. Pridite, prijavite se, nebo vam žal. Vestnik, ja ta je tukaj, deset let že izhaja, pričel je kot bilten, pozneje rasel ter se razrastel v današnjega. Na razna vprašanja ki sem jih zadnji čas imel priliko slišati, končno lahko odgovorim:

VESTNIK bo ostal v neokrnjeni obliki, ker je glasilo društva. Zavedajmo se pa, da ga je nujno potrebno obogatiti, polepšati in mu preskrbeti toplino, katere si vsi želimo. To uspeti, pomeni, preskrbeti mu gmojnjšo podlago in nemara nič manj važno, naše vsestransko sodelovanje. Predhodno pa pozabimo na korak nazaj, kot sem to storil sam, predno sem prevzel nevhvaležno mesto predsednika SDM.

VINKO MOLAN

VESTNIK Letnik XII. 1967

SLOVENSKEGA DRUŠTVA MELBOURNE

December 1963

SDM v deseto leto

19. decembra je Slovensko društvo Melbourne stopilo v svoje deseto leto. Društvo stopa v leto najhnejega, toda za mlado slovensko emigracijo velikega in pomembnega, jubileja. Nakaj več kot pred devetimi leti je bilo ustanovljeno v St. Albansu ob prisotstvu 52-ih rojakov, ki so mu postavili temelje. Vsako leto je prineslo svoje žetev posevkov idealizma klubskih oz. društvenih dalavcev. Če govorimo v številkah lahko navedemo: 67 družabnih večerov s plesi, 35 izletov, toda le osem kulturnih prireditev. V funtih govorjeno, je S.D.M. plačalo iz svoje blagajne £5931/17/4 za Slovenski dom, pomagalo rojakom v potrebi s £1825. Z dejanji in besedami ter delom rečeno: Pomagalo nič koliko stotinam rojakom pri prehodu v novi način življenja, gojilo domače šege in predstavljalo Slovence med tukajšnjim prebivalstvom, ustavrilo slovensko knjižnico in bilo pobudnik in izvršitelj za postavitev slovenskega centra — Slovenskega doma, ki bo prav gotovo, ko bo naša peščica strumno nastopila v delu, doprinesel še več k našemu razvoju. Je tisoč in tisoč stvari, ki se človeku morda niti ne zdijo važne, vendar njih globina je važnejša kot številke. S.D.M. jih je usmerjal. Ustanovil je prvo Slovensko šolo v Avstraliji, ki zdaj pridno šola slovenske otroke: jih uči materine besede, jih spoznava s tradicijami naroda in goji v njih poštene pripadnike naroda in odlične državljane dežele v katero so se skoraj popolnoma vživeli ali celo bili v njej rojeni.

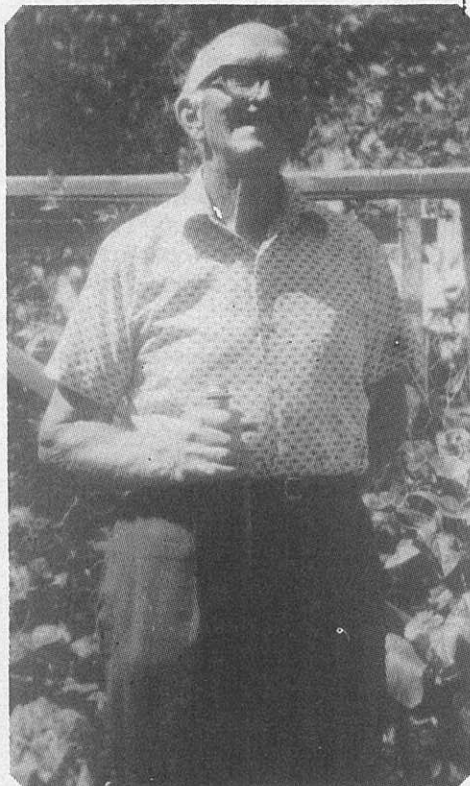
Naš "Ate"

Menda je po starosti in po letih bivanja v Avstraliji oden najstarejših Slovencev tukaj g. Jože Plut.

"Ate" kot ga kličejo je star 93 let. Rojen je bil v kraju Urbanoviče v Beli krajini v družini z devetimi otroki, od katerih pa je eden preminul že v otroških letih za tifusom. Ko je bil dve leti star se je tudi Jožeta lotila ta bolezen, pa se je zlizal, čeprav je radi nje vse do svojega 18 leta bil napol invalid.

Šolo je posečal v kraju Podzemelj. Po šolski dobi pa je delal na očetovi kmetiji dokler se v svojem 17. letu ni odpravil v Ameriko, kjer je v državi Colorado delal v premogovniku. Po osmih letih se je leta 1912 spet vrnil na očetovo kmetijo.

Leta 1914 se je poročil s Katerino Simovič iz Mladice v okolici Semiča. Za poročno darilo mu je oče prepustil kmetijo. V tem zakonu je imel dva sina. Eden je umrl v svojem drugem letu za tifusom. Ženo Katerino pa mu je potem pobrala "španska", ki je po prvi svetovni vojni razsajala po Evropi. Sam Jože je bil na fronti tri leta.

"ATE" Jože Plut v svojem vinogradu.

Leta 1920 je poročil Kristino Mihelčič, s katero je imel tri hčerke.

Zgleda pa, da mu potovalna žilica ni dala miru. V novembru 1926 se je odpravil v Avstralijo. Z vlakom do Zagreba, potem pa v Francijo in od tam z ladjo v Avstralijo, vse do Fremantla. Vožnja ga je v tistem času stala \$80, katere je moral sam v naprej poslati v Avstralijo, kot pogoj, da se je lahko vselil, kajti to je bilo v času velike gospodarske krize in posla ni bilo lahko najti.

Že od doma je potoval skupaj z Matijo Kohaničem, s katerim je ostal v družbi vse do 1930, ko sta se ločila in je Matija odšel v Zapadno Avstralijo. Pot z vlakom iz Fremantla v Sydney jima je vzela cel teden. Toda ko sta prišla v Sydney dela nista mogla najti. Slišala sta, da iščejo delavce na poljih sladkorne trske v Cairnsu. Ko sta prišla tja pa sta bila prepozna, kajti žetev je že bila končana. Spet nazaj na jug, toda dela nikjer. Denar jima je pošel in spala sta po parkih in praznih železniških vagonih. Podpora za brezposlene je tedaj znašala 70c na teden ali 10c na dan. Štruca kruha pa je stala 5c, prenočišče pa 10c na noč.

Nazadnje so jima obljubili delo v premogovniku v Ipswichu, Qld. Toda ostali rudarji jih niso marali, ker sta bila tuja (dagoes) in so pričeli s stavko, dokler jima služba ni bila odpovedana.

Šele v marcu 1927 je Jože dobil prvi zaslužek v Newcastleu, NSW. Zamenjati je moral ljudi, ki so imeli prosto za Veliko noč. Delal je 24 ur skupaj za \$6.

V aprilu 1927 pa so se stvari obrnile na bolje. Za tedensko plačo \$7.70 je dobil delo pri gradnji železnice od Newcastlea proti Brisbanu. Nekako v letu 1931 pa je stopil v "partnership" z dvema rojakoma, Tony Kenda in Mat Kraljevič, ter dvema Avstralcema. Vsak je vložil v podjetje po \$120. Z začetnim kapitalom v vsoti \$600 so pričeli podjetje za gradnjo cest. Prvo delo so dobili pri Goondiwindi na meji med NSW in Queenslandom. Delali so z izposojenimi stroji. Kmalu pa so si zaslužili toliko, da so kupili svoje stroje in posel jih je vodil križem po Queenslandu.

Dobro so uspevali vse do pričetka druge svetovne vojne leta 1939, ko so se morali partnerji raziti.

Že popreje v letu 1936 so za Jožetom prišli v Avstralijo še žena Kristina in tri hčerke. Sin pa radi vojaških obveznosti ni smel iz Jugoslavije in jim je sledil šele leta 1938. Jože je družino pripeljal v svojo prvo hišo, ki si jo je kupil v South Brisbane.

Ob pričetku druge svetovne vojne je imel Jože že 53 let, zato mu ni bilo treba k vojakom. Moral pa je iti delat v tovarno s sirom. Kajti bila je važna za vojno produkcijo. Žena Kristina pa je skupaj z njegovim bivšim partnerjem, po imenu Bill Nash, kar v uti za hišo pričela delati bonbone. To se je potem razvilo v podjetje, ki obstoji še danes pod imenom "The Sweetcraft Confectionery Co."

Leta 1946, ko je Jože prenehal z delom v tovarni sta z ženo odprla "Mixed business store", ki je izredno dobro uspeval vse do leta 1952, ko sta ga prodala. Iz izkupička sa si kupila "apartment house" s 14 sobami in stanovanjem.

V letu 1968 sta šla z možem na trimesečni dopust v Slovenijo. To je bilo po 42 letih odkar je Jože zapustil domovino.

Leta 1970 sta v krogu svoje družine in prijateljev praznovala zlato poroko. Štiri leta kasneje pa je Kristina, mama kot so klicali tudi mnogi drugi ljudje podlegla za rakom. Jože se je preselil k svoji najstarejši hčerki Danici, poročeni Reid.

Skozi celo življenje je Jože živel pošteno in trdo delavno. Njegovo največje razvedrilo mu je vedno bil vrt, v katerem je še s posebno pazljivostjo gojil vinsko trto. Še danes dela sam svoje rdeče vino, ki ima ukus burgundca.

Gornje smo izvlekli iz dopisa, ki nam ga je o svojem očetu poslala ga. Marija Andreis. Res mnogo je doživel Jože Plut v svojem življenju, ki se razteza vse od upeljave elektrike pa do umetnih satelitov in poleta na luno. Pokaže nam, koliko mnogo bolj trdo življenje so imeli naseljenci pred nami. Zato se res nimamo kaj dosti za pritoževati čez današnje razmere. Srečno "oča" Plut!.

CESTUJKE

Naša dolgoletna člana in neumorna delavca pri S.D.M. Elza in Franc Gomizelj iz Ascot Vale sta postala to kar bi jima po mladostnem izgledu in energiji le malokdo prisodil: babica in dedek. Ali po domače stara mama in stari očka. Vnukinji, ki je zagledala dan na 8.8.80 so dali ime Wendy Ann.

VINKO MOLAN

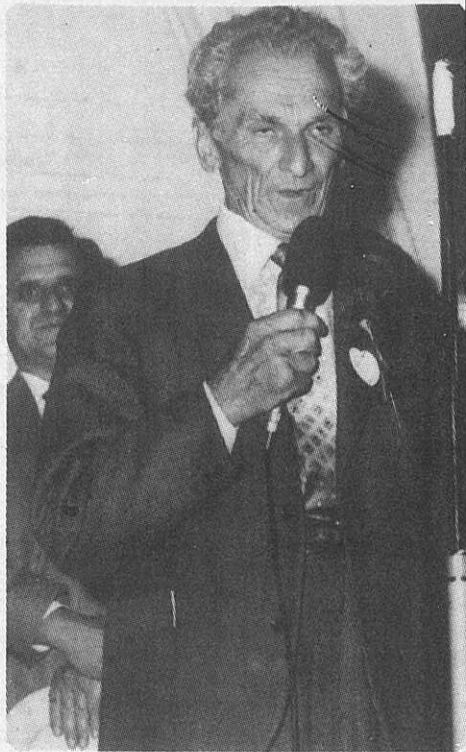
Spet je prišla žalostna vest iz Perth. Umril je tam na 23. septembra nekdanji predsednik Slovenskega Društva Melbourne, g. Vinko Molan.

Samo nekaj tednov po smrti njegove soproge ga je poklicala nevidna roka iz začasnega življenja v večno. Moško je že mesece sem prenašal trpljenje, ki mu ga je povzročala leukemija toda smrt zveste življenske družice mu je vzela toliko trdne volje do življenja, da je bolezen kaj hitro pripeljala do konca.

Vinko Molan je bil rojen 5. maja 1914. v vasi Male Obre v bližini Dobove pri Brežicah. Leta 1958 je prispel v Avstralijo z ženo Anico, sinovi Edvardom, Vincentom in Andrejem ter hčerko Anico. Naselil se je v Melbourne in takoj pričel sodelovati pri S.D.M. Že leta 1959 je bil izvoljen za blagajnika. To je bilo leto, ko je društvo osredotočilo vse svoje sile na zbiranje denarja za nakup doma. Ko je naslednje leto pokojni Vinko postal predsednik S.D.M. je bila nakupljena naša prva nepremičnina v Carltonu. V letu 1961 je g. Molan zavzel podpredsedniško mesto in uvedel v odbor tudi hčerko Anico in sina Edvarda.

V letih 1962 in 1963 ni bil v odboru. Prav to so bila leta, ko je šlo društvo skozi velike finančne težkoče. Bilo je treba odplačevati visoka odplačila na posojilo za dom. To je privedlo do trenj in razočaranj med nekaterimi sodelavci, tako da je pretila nevarnost, da se bo društvo razšlo. V tem težkem času se je Vinko Molan odzval klicu ostalih zvestih članov, zopet prevzel predsedništvo ter okoli sebe zanesljive so delavce in s svojo trdno voljo izpeljal društvo iz zagate.

Ker mu je kmalu za tem njeova mlada družina odšla iz Melbourne, hčerka Anica v Brisbane a sinovi v Zapadno Avstralijo, sta se pokojna Vinko in žena odločila, da gresta za sinovi in se preselila v Perth. Tu si je ponovno ustvaril dom, majhno trgovsko

podjetje in bil v obojem zelo uspešen. Še vedno pa mu je bilo pri srcu delovanje S.D.M., o katerem so ga stalno obveščali številni zvesti prijatelji, ki jih je pustil v Melbourne.

Ob priliki proslave 25-letnice S.D.M. se je z veseljem odzval povabilu in imeli smo priliko videti kako dobro se je počutil v našem okolju in kako ponosen je bil na uspehe S.D.M. Kdo bi si mislil, ko smo poslušali njegove bodrilne besede z odra, da ga bo po manj kot enem letu zadela tragedija smrti soproge in, da bo tudi on za vedno zaspal.

Usodi nihče ne uteče. Umril je Vinko Molan, toda njegovo delo za Slovence ni umrlo. Živi in še dolgo bo živel v sadovih njegovega truda, ki so tudi del našega slovenskega središča na Elthamu.

Mirno počivaj Vinko Molan!

Hitra postrežba po zelo konkurenčni ceni

★ TISKARNA ★

L. & E. K. BAYSIDE PRINTING SERVICE

64 Fourth Ave., Chelsea Heights 3196 Phone: 772 6774

Tiskamo po naročilu vsa manjša tiskarska dela.

★ RAČUNE - PISEMSKE GLAVE - VIZITKE

★ KOVERTE - PLAKATE - KARTICE

★ POROČNA NAZNANILA, v vseh jezikih.

Za vse podrobnosti TEL.: 772 6774 in vprašajte po LOJZETU KOVAČIČ
Brez vse nadležnosti lahko Tel. tudi po urah ali pa v soboto.

Slovenska pridnost v Albury/Wodonga

V treh letih zemljišče in dom.

Slovensko društvo "Smežnik" v Albury-Wodonga je bilo ustanovljeno komaj pred tremi leti in je v tem kratkem času neverjetno dobro napredovalo. V pičlih treh letih je društvo pod predsedstvom g. Toneta Tuškarja kupilo in izplačalo obširno zemljišče v South Albury in na njem sezidalo Slovenski dom. Za sedaj je še bolj skromen a v načrtih za bodočnost imajo veliko dvorano.

Takole nam piše ga Ivanka Študent iz Albury-ja:

"Tako, da zdaj imamo tudi tukajšnji Slovenci lastno streho. Za vse to se imamo zahvaliti in izreči priznanje peščici naših ljudi: gospodu predsedniku, njegovemu odboru in članom, ki se neumorno trudijo in žrtvujejo, darujejo svoj prost čas in njihovo prostovoljno delo je omogočilo, da so dosegli tako lepe uspehe.

Dne 14. septembra je imelo društvo (prvič pod lastno streho) svojo letno sejo in volitve. Izvoljeni so bili: Predsednik g. Henrik Šajn, na mesto, ki ga je dosedaj imel g. Tone Tuškar. Tajnik g. Frank Soja in

blagajnik g. Branko Jerin sta ostala na svojih mestih še za naprej. Med ostalimi odborniki je eno ime novo: g. Rudi Kalc.

Po opravljeni seji smo imeli barbeque. Moški so zunaj pekli razno meso, ženske pa so napolnile mize z raznim pecivom in salatami. Tudi za piti ni zmanjkalo. Bilo je vsega izobilju in vse je bilo tako dobro in ukusno. Mene je skorajda pekla vest, kajti mi tu imamo vsega v izobilju, a po svetu mnogi stradajo.

Po kosilu je zaigrala harmonika in oglasila se je slovenska pesem. Pari so se zavrteli in mislim, da je bilo vsem pri srcu prijetno in svečano.

Naj še omenim, da ima naša dvorana, oziroma, da krasi našo dvorano lastni grb ali znak našega društva "Smežnik" v obliki velikega srca okoli in okoli okrašenega z rdečimi nagelji na sredi pa slika slovenske pokrajine. To je delo slovenske umetnice, na katero smo lanko res ponosni.

Še lepe pozdrave.

Poročevalka Ivanka Študent."

NA HRIBU OB YARRI

Otroci šole S.D.M. na Večeru očetov.

Sestri Kati Hartner in Ana Kuri pojeta za očete.

OČETOVSKI DAN

V soboto 6.septembra je članstvo S.D.M. slavilo dan očetov.

Slično kot možje na materinski dan, so tokrat žene pripravile večer za svoje možove in očete.

Kot velika družina so se člani S.D.M. pričeli zbirati okoli 7.ure zvečer v dvorani doma na Elthamu in po ponašanju in pogledih mož se je razpoznalo, da je to njihov dan. Tokrat jim ni bilo treba prav nič skrbeti, ne za kuhinjo in ne za ostale zadeve v zvezi s prireditvijo. Vse je tokat pripravila ženska sekcija S.D.M.

Samopostrežni bufet je bil odlično obložen in vedno bolj se kaže, da je to za sedanje razmere najpraktičnejši način pogostitve. Raznolikost jedil je bila bogata, od izvrstne svinjske pečenke do različnih salat in narezkov. Bilo je vsega zadosti tako, da si je vsakdo lahko postregel kolikor mu je duša dala in želodec dopustil.

Naj pribijem, da sta obnašanje in red med samopostrežbo bila vzgledna; vse je šlo po vrstnem redu miz tako, da ni bilo gnječje in prerivanja kakršno se mnogokrat vidi drugod. Pa naj še kdo reče, da se naši ljudje, posebno naši člani, ne znajo obnašati kot se spodobi.

Po kratkem nagovoru in čestitkah možem k očetovskemu dnevu je ga.Ivanka Tomažič napovedala, da bodo nastopili otroci šole S.D.M. z deklamacijami, petjem in kratkimi prizorčki. Naj naštejemo vsaj nastopajoče, ki so se mi najbolj vtisnili v spomin: Frances Urbas, Marica Brenčič, Marko Tavčar, Milica Prosen, Tanja Brgoč, Marjan Pišotek, Erik Gelt, Veronika Ferfolja, Tanja in Mitja Markič, Suzi Vicič, Aleš Brgoč, David Markič, Veronika Smrdelj, Lili Prosen in Tanja Smrdelj. Program je bil pester in je obema učiteljicama, ge.Geltovi in ge.Pišotkovi vzelo gotovo mnogo truda, da sta ga sestavili in naučili nastopajoče. Lepo je bilo videti tudi mlado napovedovalko, gdč. Majda Jerek, Miss Slovenia 1980. Mislim pa, da bi otroci bili mnogo bolj živahni in prisebni ako bi program bil izveden bolj zgodaj v večeru.

Na koncu so vsi otroci v zboru zapeli za očete pesem ter se nato razpršili po dvorani in vsak svojemu očku prinesli majhno darilce.

Tudi upokojenska skupina je doprinesla svoje k uspehu večera. Sestri ga.Hartner in ga.Kuri sta v duetu zapeli par veselih in eno prav posebno sestavljeno za ta večer. Vendar ko sta udarili v "Tam čez izaro. . ." je pritegnila vsa dvorana in marsikatero oko je bilo rosno ob spominu na domače kraje in pretekle dni.

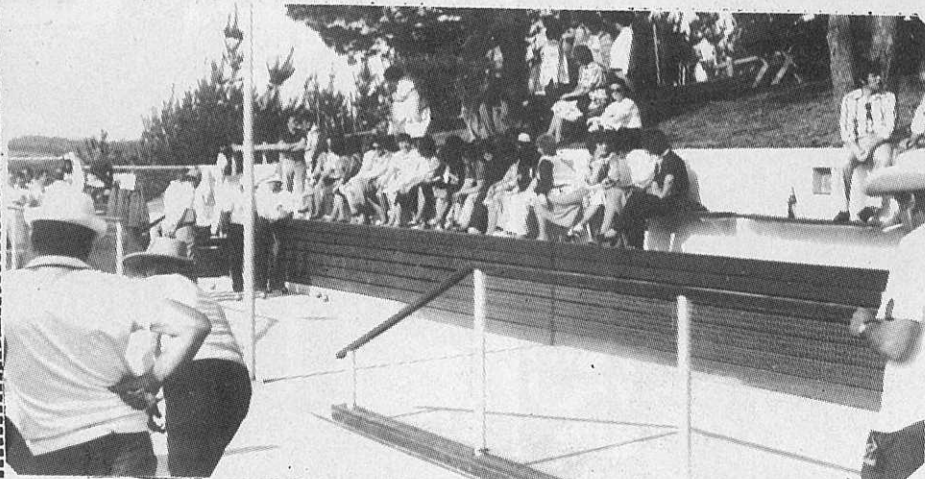
Po tej pesmi pa je prišel čas, da se počasti najstarejša očeta pri S.D.M. Le obotavlja je sta na poziv ge.Hartnerjeve prišla v ospredje dvorane gospoda Rakušček in Krnel in sprejela v znak pozornosti majhno darilce.

S tem je bil formalni del večera končan in muzika je udarila vesele viže, tako, da so se prisotni še bolj sprostiti ob valčkih in polkah. Naslednji dan pa je prevzel delo v kuhinji S.D.M. mladinski odsek in pripravil za svoje očete in mamice prvovrstno kosilo.

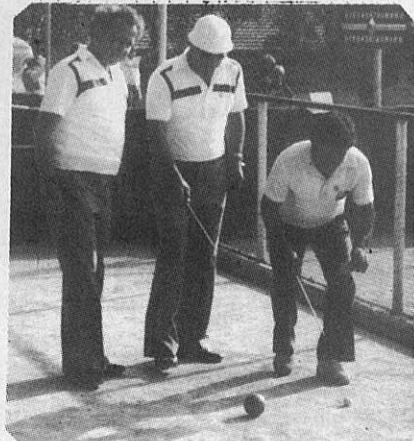
Tako je očetovski dan leta 1980 spet za nami in upajmo, da ga bomo naslednje leto spet čakali v prijateljskem okolju našega hriba na Elthamu.

Erik Gelt in Damjan Pišotek.

Bil je topel in sončen pomladanski dan. Idealen za igrače in gledalce.

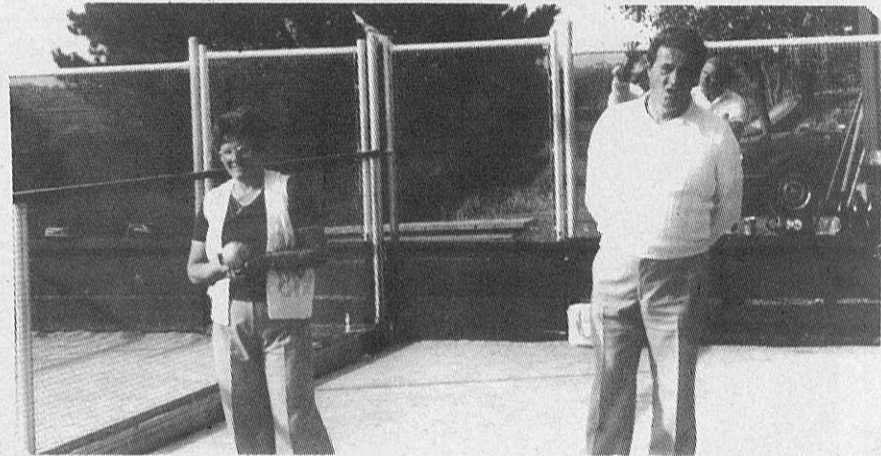

Preciznost je važna.

BALINARJI

Prvo letošnje meddruštveno tekmovanje v balinanju se je vršilo pri S.D.M. v nedeljo 28.septembra. Na sliki: Ekipi S.D.M. in "Planice".

Predsednik "Planice", g.Matija Cimerman in njegova soproga pa sta po končanih formalnih tekmah nastopila skupaj v "prijateljskem srečanju".

Na balinarskem tekmovanju 28.9.80., Od leve proti desni: Predsednik "Jadrana" g.Frank Likar, g.Vergilij Gomizelj in predsednik S.D.M g.Peter Mandelj.

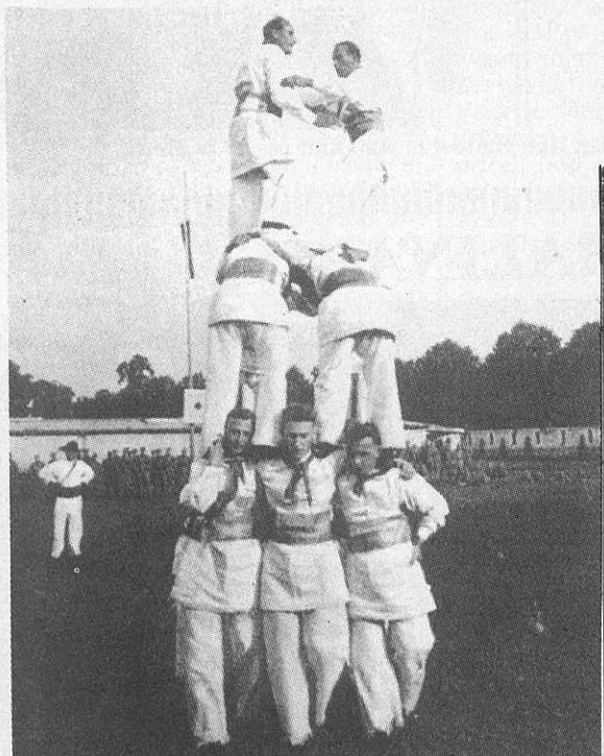

Pretekli mesec je vzbudil izredno pozornost naše kulturne javnosti barvni film slikarja B. Jakca o slovenskih ljudskih plesih, obredjih in nošah, združen s predavanjem Fr. Marolta, vodje Folklornega inštituta G. Matice v Ljubljani in prvega sistematičnega proučevalca te vrste slovenskih starin. V naslednjem prinašamo nekaj slik teh dragocenosti iz slovenskega narodnega bogastva.

Poleg naše pesmi so naše narodne noše in obredi prenašali zavest slovenske bitnosti iz roda v rod. V času med obema vojnama smo se se z večjo intenzivnostjo začeli zavedati pomembnosti teh dragocenosti in potreb, da se ohranijo za bodoče rodove. Eden najpomembnejših proučevalcev slovenskih narodnih plesov je bil vodja tedanjega folklornega Inštituta Glasbene Matice v Ljubljani prof. Franc Marolt. Slike, ki jih ponatiskujemo tukaj pa so iz barvanega filma Božidarja Jakca o slovenskih ljudskih plesih objavljene v mesečni reviji "Obisk" leta 1940.

Metliški turn (Belokrajinske obredne ostaline)

Adlešičke »Kresnice s piskačem«

Zelenega Jurija vodijo (Črnomelj)

Adlešičko kolo »Lepa Anka« (Bela Krajina)

Stehovski mojster vodi prvo »dečko« v rej

Rejevci rejajo rej (Ziljsko stehvanje in »visoki rej«)

Adlešička banda

Skupina prleških »Korantov« (Štajersko)

»Orači« z Dravskega polja

Naše narodne noše in plese smo ponesli tudi seboj na druge kontinente. Kjerkoli po svetu smo, nas spremlja naša pesem, naša narodna noša in naš narodni raj. Tudi tu v Melbournu se naša mladina, pa tudi če je bila rojena že izven Slovenije, rada in ponosno predstavi s tradicijo svojih prednikov.

Tudi najmlajši slovenski otroci v Melbournu se že učijo rajati po domače.

Metličani z »vojarinkama«, voditeljicama kola

Slovenska mladina Melbournu često nastopa z našimi folklornimi plesi. Gornja skupina si je celo osvojila pokal za lepo izvedbo.

»Al pejte, pejte trikrat skuz« (Belokrajinska obredna ostalina iz Metlike)

DO KOD SEŽEJO KORENINE PRIIMKOV

Ni ga človeka, ki se ne bi vsaj enkrat v življenju vprašal, od kod izvira njegov priimek, kakšen pomen pravzaprav ima. Ta vprašanja se pojavljajo po vsem svetu, prav tako na Slovenskem. In s kolikor Slovenci se pogovarjaš o tem, prav toliko različnih odgovorov dobiš. Zanimivo pa je, da pogosto iščemo svoj izvor v tujini — Nemčiji, Franciji, na Češkem, celo v Bolgariji. Kdo ve, kakšna psihološka poteza se skriva v takem ravnanju, prav gotovo pa iz nje izvirajo tudi dokaj številne lažnanstvene razprave, ki so razlagale, da Slovenci izviramo iz Skandinavcev in Keltov. Zadnja taka razprava je trdila, da izviramo celo iz Etruščanov. Dejstvo je, da je bila Slovenija pravo križišče prometnih poti od zahoda proti vzhodu, kar pa se je odrazilo tudi v temperamentu ljudi pa kulturi, navadah itn. Je pa tudi res, da neizpodbitno izviramo iz Slovanov, ki so prodri najdalj na zahod, torej so bili naši predniki pogumni in podjetni, zato se nam prav gotovo ni treba porekla sramovati. Je pa verjetno v tem malikovalstvu vsega tujega nekaj manjvrednostnih občutkov zaradi naše majhnosti, nekaj pa je tudi lišpavosti in žilje biti podoben velikim narodom. Kljub vsemu temu lahko rečemo, da smo Slovenci znali ohraniti samobitnost v vseh dejavnostih in načinu življenja. In ta je razvidna tudi iz naših priimkov.

Sicer pa se z izvorom priimkov ukvarja posebna lingvistična disciplina — onomastika. Čeprav je v Ljubljani izhajala posebna revija o tem, bi lahko rekli, da Slovenci ne premoremo veliko študij o priimkih. Precej se je s to vedo ukvarjal novomeški rojak Ivan Koštial, ki je o tem objavljaj v predvojni Mladiki in Domu in svetu, pozneje pa so se z onomastiko ukvarjali še Stanko Bunc, France Bezlaj, France Jakopin in verjetno še kdo. Kot rečeno, so bile o tem predmetu objavljene le posamezne študije in začasni slovar slovenskih priimkov v izdaji Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Lahko pa rečemo, da je v zadnjem času največ pisal o priimkih France Jakopin v Slavističnih revijah, v Naših razgledih in celo v lanskem izseljeniškem koledarju, ki se je preimenoval v Slovenski koledar (tudi strast po spreminjanju imen poznamo pri nas), kar kaže, da se za svoje korenine zanimajo tudi naši izseljenci.

Nekdaj pri nas ni bilo priimkov. Tudi v Trubarjevih časih še niso bili ustaljeni, pravno veljavo so dobili šele s patentom Jožefa II. proti koncu 18. stoletja. Potrebni so bili, da so lahko razlikovali ljudi, ki so imeli enaka osebna imena. Zato je največ imen nastalo iz osebnih imen, za katere imamo pri nas precej primerov. Na primer: Pavel je bil osnova za priimke Pavlovič, Pavlič, Pavlin, Pavliha. S priponami pa so dali tem priimkom poseben pomen, ki se je do današnjega dne izgubil. Tako pomeni Blažon nerodnega Blaža, Blažina pa velikega. Zanimivo je, da pri nas ne poznamo priimkov iz osebnih imen Ignacij, Karel in Alojzij, malo je tudi priimkov po ženskih imenih: Jerič, Špelič, Brajdič in Udovč.

Precej priimkov je izvedenih iz telesnih in duševnih značilnosti, kar pomeni, da naši predniki niso bili pretirano rahločutni pri poimenovanju ljudi, v tem pa se kaže tudi precej šegavega ljudskega duha. Čuden, Lačen že niso mogli biti veseli svojih priimkov, zlasti še, ker je bil njihov prvotni pomen ob nastanku tako živ. Prav tako niso bili tega mnenja Šepec, Mezgec (smrkavec), medtem ko je bil Postružnik kar vesel človek (po mnenju Ivana Koštiala pomeni ta priimek zadnjega otroka v družini). Lahko pa so dobili priimke tudi po orodjih, ki so jih prvi ali edini v vasi uporabljali, po hrani, ki so jo radi jedli, ali po polnosti svojega mošnjička. Koželj izvira iz tega, ker je ta človek namesto sodobnega (!) kolovrata raje uporabljal staromodni koželj, Bajuk je bil znan po tem, da je imel bolj malo denarja, Škufca prav tako, zato pa se je takoj vedelo, da Klobasa rad je klobase, Špeh pa špeh, Terseglav ali Tresoglav je tresel z glavo, Capuder je drl ali trgal cunje, Hudamisel je hodil po svetu mračnega čela in temnega pogleda. Veliko veliko imen je na Slovenskem nastalo iz poklicev: Kovačev, Pečarjev in Sitarjev pa kar mrgoli. Sem štejejo tudi Tišler, Šuštar, Cimeman. Vendar ta imena ne pomenijo, da so bili lastniki Nemci. V časih, ko so nastajali ti priimki, so bila imena za te obrti nemška iz znanih zgodovinskih razlogov.

Precej je imen, ki izražajo nekakšno kmečko hierarhijo, povedo, kdo je imel več zemlje, kdo je bil večji in bogatejši kmet: Gruntar, Zemljan, Zemljen, Kmet so bili imoviti predstavniki kmetijskega stanu, medtem ko so bili Osebek,

Kajzar in še kateri na najnižji stopnji po imovitosti. Zanimiv je tudi izvor precej pogostih imen, kot so Cesar, Kralj, Knez in Papež. Težko bi bilo reči, da so bili davni predniki današnjih Papežev v resnici otroci cerkvenih dostojanstvenikov. Ta imena so nastala po hišnih znamenjih, ki so jih imeli po trgih in mestih namesto današnjih števil. In ta hišna znamenja so nastala na podlagi ljudske duhovitosti, še najbolj verjetno pa je, da so označevala osebe, ki so igrale v ljudskih veselicah, vaških karnevalih in igrah.

Veliko slovenskih priimkov je nastalo po tem, od kod je kdo prišel. Pegam naj bi prišel iz Češke ali Moravske, Bošnjak iz Bosne (tudi njegova izvedenka Vošnjak), Vogrinec pa z Ogrske. Vendar Dolenc na Dolenjskem ne pomeni da je ta priimek nastal na Dolenjskem. Po vsej verjetnosti ga je dobil Dolenjec, ki se je preselil na Gorenjsko. Zato pa ne bi smeli reči, da Gorenc nima domovinske pravice na Dolenjskem, saj živi tu že najmanj tristo let, torej od časa, ko je priimek nastal.

Po legi bivališča in kakovosti tamkajšnje zemlje so dobili priimke Skalar, Pečnik, Potokar (ob potoku), Britovšek (hišo je imel ob pokopališču), Vidmar pa je obdeloval cerkveno posestvo. Precej priimkov naj bi bilo tudi „botaničnega“ izvora: Levstik (Lévisiticum officinale, Jeglič, Majaron, Češarek.)

In še najpogostejši slovenski priimki: Novak, Hrvat, Horvat, najkrajši Aš, ki je doma na Dolenjskem, As in Of na Štajerskem. Najbolj sp: Šemprimožnik, Pustoslemšek, Štamcalarji. Nekateri slovenski priimki, Mlakarji Vidmarji, Zajci, so razširjeni po vsem našem ozemlju, medtem ko so samo na Dolenjskem doma Piškurji. So pa še značilni priimki, ki se zelo pogosto pojavljajo na določenem ozemlju: Kamini na trebanjskem koncu, Judniči okoli Semiča, Šterki v Starem trgu in Nemaniči v Metliki. Pa tudi to ne velja več tako kot nekoč, ker se je že vojni tudi slovenski narod začel bolj seliti.

In da bi ne bilo kjé hude krvi, je treba ponoviti, da stari slovenski priimki nimajo več prvotnega pomena, to pa pomeni, da je Bajuk lahko kaj premožen, Ravbar pošten, Lačen vedno sit in Zajec pogumen, da je kaj!

JOŽE SIMČIČ

Od kod so Slovenci prišli v današnjo domovino je vprašanje o katerem še vedno nismo na jasnem. Od časa do časa se pojavljajo nove teorije. Neki F. Jeza je izdal novo knjigo, v kateri trdi, da smo po poreklu Skandinavci. Prof. dr. Tine Debeljak pa je objavil svoje predavanje, v katerem podaja svoje mišljenje utemeljeno z raznimi podatki. V naslednjem je izvelec iz članka objavljenega v argentinski "Svobodni Slovenije".

Nam starejšim je iz šolskega pouka ostalo v spominu približno tole znanje: Slovani so kot nomadski narod prišli iz Azije, se naselili v Zakarpatju, odkoder so se v IV. in V. stoletju začeli preseljevati med drugimi tudi k Donavi in preko nje na Balkan in od tam k beneški ravnini, kjer so s Slovenci zaustavili svoj pohod na Zahod. Seveda smo pri tem predpostavljali, da so ti priseljenci iz Azije prišli že s svojo slovansko pragovorico, iz katere so se pozneje razvili na novih terenih sedanji narodni jeziki in narodne države. Ok. l. 600 so se Slovenci — še skupaj z Obri — naselili vse od Dunaja preko Vzhodne Tirolske do Trsta ob morju in globoko v panonsko nižino, posedli trikrat toliko zemlje, kot jo imamo sedaj, in se razvijali v to, kar danes smo. Ta tisočtristoletna zgodovina pa nam je poznana in jo po svoje nadaljujemo tudi mi, čeprav v tujini.

Nekaj o pradomovini Slovanov

Prazgodovinska skupnost

Slovane štejemo k indoevropskim narodom skupine satem (sto), ne kentum (centum) ter so se razvijali v medsebojni zvezi, vplivajoč drug na drugega. In iz teh medsebojnih stikov so se razvijale nove oblike, ki so pozneje pripeljale do novih jezikov. In tudi ti indoevropski jeziki so se razvijali ob prejšnjih, katerih ostanki so med drugimi Baski, Laponci oz. Finci („pračlovek Evrope“), pa uralsko-azijski jeziki. Sovjetski „jezikoslovni arheologi“, kot npr. Vladislav Iljič Svitčič, je odkril celo jezikovne zveze „korenske enakosti“ med jeziki Evrope in Azije. Tako gre ta zveza v turške jezike, mongolske, tungijske, hamosemitske in dravidske jezike, koreanske do eskimovske... in vsi ti imajo izvor v sumerščini — Mezopotamiji, kjer so se ob babilonskem stolpu zmešali jeziki... Tako se to medsebojno vplivanje da zasledovati 12.000 let nazaj, daleč v kameno dobo. Ta „praindoevrazijski“ jezik, ki ga pač rekonstruirajo po arheoloških podatkih, imenujejo „borejšč“. Po jezikovnih, arheoloških, antropoloških podatkih itd. slutijo, da je že sredi kamene dobe, pred okoli 10.000 leti bilo neko preseljevanje kulturnih narodov med Evropo in Azijo, kar se je pozneje ob znanem preseljevanju narodov po svoje ponovilo.

Tako tudi ob ugotavljanju etnogeneze Slovanov sodelujejo vse te vede, ter odkrivajo nje skrivnost.

Ena prvih ugotovitev teh sodobnih znanosti je ta, da so se Slovani razvili v Evropi, ter so torej tu avtohtoni, ne priseljeni. Kdaj? Kje je njih pradomovina?

Zanimivo je, da stara Velikopoljska kronika iz X. stoletja imenuje zibelko Slovanov: Panonijo v legendi, da je tam živel oče Slav, ki je imel tri sinove z imenom Leh, Čeh in Rus, ki so se potem razšli na vse kraje. Legenda sicer, toda nekaj je živega v njej: spomin na evropski izvor plemena. Kako ga najti znanstveno in ugotoviti? Iskali so ga v Lužicah, pa v Zakarpatju, v Polesju in ob Volgi in Oku. Zdi se mi pa, da je zdaj spréjeta teza, da je ta pradomovina bila ob porečju rek Odre in Visle.

arheologije: Izkopanine v Lužici so pokazale, da se je okrog l. 1800 pr. K. v bronasti dobi začela kristalizirati na prostoru med reko Pregoli v Lužicah pa do Njemna v Litvi in do Karpatoev neka posebna kultura, ki jo po izkopanih imenujejo „lužiška“ in se je ločevala od germanske in drugih okoliških kultur. Predvsem po ornamentih

keramike, po pokopavanju mrličev (sežiganje in vlaganje urn v kamnite grobove, itd). V nadaljevanju na vzhod sovpada ta kultura s prevorsko in tripilsko... Na tem terenu so se potem pojavili narodi, ki so pozneje dobili ime Wendi, Veneti. Ne smemo jih identificirati za Slovane spočetka, toda po okrog l. 1500 pr. K., ko so se ločili od indoevropske skupnosti, pa že.

Slovani sami pa so se imenovali predvsem na obrobih krajih z drugimi sosedi: Sloveni, pozneje Slovinci. Tako na Pomurju (še v prejšnjem stoletju so živeli zadnji potomci baltskih Slovanov: Die Slowinzen), ob Solunu (Sklavenci), ob Italiji Slovenci... v Dubrovniku Slovinci itd. Toda, kaj pomeni beseda: Sloven? Najnavadnejša razlaga je ta, da pride od besede: slovo (beseda), torej skupino ljudi, ki govore isto besedo; nasproti pa vsi slovanski narodi imenujejo ljudi, ki jih ne razumejo: Nemce (zanje so mutci!). Drugi spet, da so Slovani „sklavi“, sužnji; tretji, da so potomci Slave (glorije) itd.

Botanični dokaz: Besede za drevo bukev, Slovani ne poznajo, samo Nemci „Die Buche“. Sklep: pradomovina Slovanov mora biti tam, kjer tega drevesa ne poznajo. Nasproten dokaz: besede gaber, tisa, bršljan Nemci ne poznajo. Ne rastejo pri njih.

Poznate grbe slovenskih mest?

Nekaj o pradomovini Slovanov

(Nadaljevanje s strani 10)

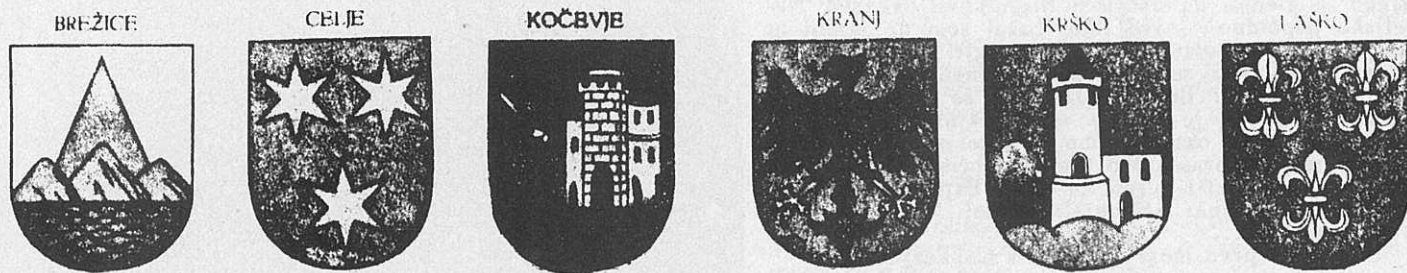
Še vsakdo, ki je obiskal Dom Slovenskega društva v Melbournu na našem Elthamskem hriščku je občudoval lepo izdelane grbe slovenskih mest, ki krase stene naše obednice in dvorano.

Posebno pozornost zbujejo veliki lestenci, ki so izdelani iz kombinacije kovane železa, in rezljanega lesa, nekako v obliki, kot so jo imeli v starinskih gradovih. Tudi ti lestenci so

okrašeni z majhnimi štiti na katerih so poslikani grbi naših mest. Gradbeni obdori S.D.M. je z zamisljivo grbov lepo označil enega namenov društva: obdržati vez z preteklostjo našega naroda. G. Werner Remšnik, ki je setavil lestence pa je tudi napravil mojstersko delo.

Slovenci se ne moremo ponašati z zgodovino svojih plemiških hiš, s svoji-

mi plemenitaši. Naša mesta so bila edina, v katerih so si Slovenci vsaj deloma priborili svoboščine in pravice. Zato je prav, da tega ne pozabimo in, da se prav z nazornimi grbi naših mest spominjamo, da se naša zgodovina ni pričela šele pred par desetletji in, da bi brez slovenskega čutenja v zgodovini tudi današnje Slovenije ne bilo.

Postranska znanost zgodovine je heraldika, nauk o grbih. Prve začitke grbov najdemo že ob koncu XI. stoletja, za križarskih vojska. Vitezi in plemiči, ki so se udeleževali teh vojn s svojimi četami, so oznamovali svoje vojne edinice s posebnimi znamenji in barvami na štiti, na plašču ali zastavi. Po vojnah pa so ta znamenja ostala in postala znamenje — grb — fevdalnega gospoda ali vazala; kmalu nato pa so začeli uporabljati grbe tudi posamezni stanovi, kot znamenje njihovih združenj, in mesta.

Kakor slovenske pokrajine tako so tudi slovenska mesta imela grbe kot zunanje znamenje in pečat svoje pomembnosti ter neodvisnosti. Na njih je zapisan lep kos naše narodne zgodovine in našega izročila.

Nosilec grba je štiti. Slike na štiti so različne. Barve so v glavnem včasih posnete iz zgodovine ali legend, včasih stanovsko in delovno-simbolične: rdeče, sinje, zeleno, črno, včasih tudi sivo, poleg tega je še zlato (rumeno) ali srebrno (belo).

Oglejmo si grbe

Brežice: V polkrogu štiti je voda, nad njo se dvigajo trije hriščki, srednji je višji, izza teh se dviga

Laško: Na sinjem štiti tri srebrne lilije z zlatimi obročki, pozneje zlate lilije.

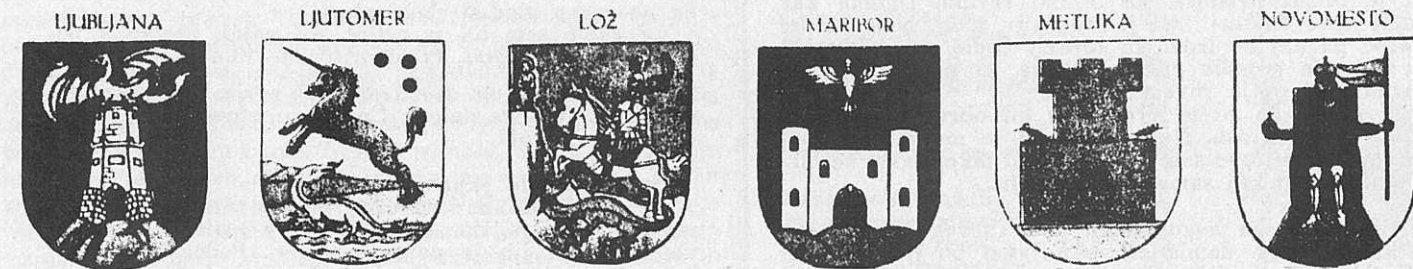
Ljubljana: V rdečem polju na zelenem hriščku je bel večoglat stolp z dvakratnim kroniščem, odprtimi vrati, nad njimi so tri okna. Na gornjem delu stolpa sta dve okni, na vrhu stolpa je v desno stran obrnjen zlat zmaj.

Ljutomer: Prvotni grb je bil srebrn štiti, v katerem divja enorog, v levem gornjem kotu tri rdeče krogle. Pozneje so dodali še Zmaja, pred katerim se enorog visoko vzpenja. V ozadju so trije holmi.

Lož: V sinjem polju pečina, kjer na desni, na vzvišenem delu, kleči v zlatem oblačilu devica, proti kateri jaha sv. Jurij v oklepu z rdečo perjanico in se bori z zelenim zmajem.

Maribor: V rdečem polju na zelenih treh vrhah sta okrogla stolpa, ki imata koničasti rdeči strehi, med njima so mestna vrata. Nad tem gradom pa je razpet bel golob.

Metlika: Na belem polju nad zelenimi tli je stolp, katerega varujeta krogarja, kar je znamenje čuječnosti pred Turki.

Novo mesto: V zelenem rdeč križ, pod njim pa zlata šestokraka zvezda. Prvotno je bil v grbu še sv. Jurij.

Radovljica: Prvotno je bil v belem polju na zelenem polkrogu mož, ki je držal v levici zlat lemež, v desnici pa zlato kolo. Pozneje pa je imel grb samo kolo.

Slovenj Gradec: V zelenem je srebrn zid z odprtimi vrati, vrata imajo deloma zlato rešetko, na tem zidu sta dva stolpa, med njima je rdeče pokrita stražnica.

Slovenska Bistrica: V rdečem so trije vrhovi, nad vsakim vrhom je okrogel stolp s petimi okni.

Škofja Loka: V zlatem polju je na zelenih tleh bel grad s tremi šesterooglatimi stolpi, obstranska stolpa imata koničasto streho. Pod srednjim stolpom je koničast portal, v katerem je na levo stran obrnjena kronana glava z rdečim ovratnikom.

Trzin: V sinjem polju je grajski zid iz rezanega kamna s štirimi odprtinami za orožje.

Višnja gora: Na srebrni podlagi je na zelenih tleh bel grad z odprtimi vrati. Na vsakem oglu je po en štirioglat svod z belimi krogli, ki sloni na stebrih, znotraj pa je po ena moška oseba.

Antropološki dokaz: Ti „Vendi“ so živeli v sosedstvu z Germani, ki so imeli svoj center v Skandinaviji. Od tam so vdirali na Dansko in ob obrežju Baltika v vzhodno Prusijo. Pod njimi so bili Iliri, Kelti, Itali, Grki, Traki, Balti, Finci, Armenci itd. (Po merjenju lobanj, izkopanih iz teh dob, se da dokazati mešanje plemen, — Slovani niso rasa, temveč mešanica treh plemen: nordijske rase, dinarske, laponske in armenoidske. Za Slovence je ugotovljeno, da so: 33% nordijci, 22,5% sredozemski dinarci, 25% armenoidi in 19,5% laponoidi. To priča, da je šlo čez to ozemlje mnogo tujih plemen, ki so pustila svoje vplive; toda prehodi so bili bežni, ne trajni. Zato odklanjajo nemško trditev, da so bili ti kraji pred Vendi nemški, ter so prišli Vendi pozneje. Lobanje nordijcev so bile najdene samo sporadično ob trgovskih potih. Ljudstvo pa je vztrajalo v nenehni kontinuiteti vseh tisočev let...

Najvažnejši pa je jezikovni dokaz. Tu je prof. Lehr-Splawinski dokazal, da je iz indoevropske jezikovne skupnosti izstopila najprej neka slovansko-baltska skupnost (Slovani, Litvanci, Estonci in Prusi), nato pa se je verjetno pod ilirskim vplivom ok. l. 1600 pr. K. odcepila baltijsko slovanska skupnost v dva toka: slovansko in baltsko, ki sta šla odslej vsaka svoj razvoj. Statistično dokazuje Lehr-Splawinski, da je vseh besed, skupnih vsem Slovanom, 1700. Od teh je 170 za označevanje duhovnih pojmov (duša, bog itd.) ter vsi ostali za zunanja opazovanja predmetov. Znak za njihovo kulturo. Potem nadaljuje s statistiko izposojenk iz germanskih narodov, keltskih, ilirskih, grških, azijskih, itd. itd. Tako se je razvil nekako v 3. stol. pr. K. skupen praslavanski jezik, ki je trajal potem do nekako IX.—X. stol. Vendar pa so se že v praslavščini pojavile dialektične posebnosti — tako npr. galova, glava, glova..., svetja-sveča-svešta...

Vsekakor so se šele po selitvi narodov in Slovanov v nove pokrajine razvile posebnosti novih narodnih jezikov, kot jih poznamo danes.

Ko so bili najvažnejši dokazi za nastanek praslavske skupnosti na terenu — Visle in Odra —, ki pa jih nekateri pomikajo ali bolj na vzhod (Rusi), ali na zahod (Čehi), toda vsekakor se vidi, da tisto „bivanje v Zakarpatju“ pomeni 2500-letni razvoj iz zadnje kamene dobe preko bronzaste pa do začetka železne, v kateri pa je Slované zajel val — preseljevanja.

Slovenci pa so prišli v tej dobi preko Donave na Balkan skupno z Obri (Avari) in kot rečeno z njimi posedli sedanjo „domovino“. Po pogodbi med Langobardi in Obri so na velikonočni ponedeljek (Langobardi so bili arijanci) sklenili pogodbo, da če se ne vrnejo po 300 letih iz Italije, je ta zemlja za vedno njihova. Ker še danes ni ugotovljeno, ali so bili Slovenci podjarmljeni Obrov, ali njih zavzniki, se ne ve, kako ta pogodba velja za Slovence.

Toda Slovenci so se priselili v naše kraje tudi — skozi moravska vrata, sledeč nekdanji jantarski poti od Baltika na Jadran.

Izdajstvo daru ali poklica se človeku bridko maščuje.
J. VIDMAR

O Ivanu Cankarju

cankarjeva beseda

Šel je v hlev in je legel v seno. Ležal je, dolgo ni zaspal, pogovarjal se je z Bogom...

Kar si rekel, to zdaj izpolni! Pravico si dal ljudem, na so jo skrili; ni je pri biračih, ne pri sodnikih, ne pri cesarju; birači so me pehali med hudodelce, sodniki so me zasmehovali, za cesarja so me ogoljufali! Pri tebi je pravica, ti si jo poslal, ti potrdil, ti skrbi zanj, da se izpolni tvoja zapoved! K tebi samemu se zatekam, jaz, hlapec Jernej, sam na svetu, ob belem dnevu okraden, pravice oropan! Tvoja postava je v mojem srcu in tvoja obljuba, tvojo besedo sem slišal — daj, da ne mine moje zaupanje! Zdaj iztegni svojo roko, vsemogočni Bog, pravični sodnik!

OČE NAŠ, kateri si v nebesih...

tvoje pravice iščem, ki si jo poslal na svet! Kar si rekel, ne boš oporekel; kar si napisal, ne boš izbrisal! Ne v ljudi ne zaupam, ne v svojo pravico ne zaupam, v tvoje pismo zaupam.

OČE NAŠ, kateri si v nebesih...

neskončno si usmiljen, daj beraču vbogajme; neskončno si pravičen, daj delavcu plačilo! Oblagodari hlapca, ki je pravice lačen in žejen, nasti ga in napoji! Samo ukaži, pa bo živa tvoja beseda in bo napolnila vsa srca, da bodo spoznala pravico!...

OČE NAŠ, kateri si v nebesih...

ne izkušaj jih predolgo, dotakni se s prstom njih oči, da bodo čudežno izpregledale; in tudi svojega hlapca ne izkušaj predolgo, ker je že star in nadložen; in potolaži ga, ker je potr in slab od bridkosti!

»hlapec jernej in njegova pravica«

CANKARJEV KURENT

V tesni sobi na Sv. Petra cesti smo prebivali nagneteni študentje — Notranjci pri Cankarjevi teti Mariji, dobri, zgovorni ženi, ki je za nas skrbela po matersko. Mnogo je pravila o Ivanu, preprosto po svoje, a lepo. Vsi smo se zanimali zanj in za njegovo delo. Dostikrat nam je zagotavljala, ko smo spraševali: »Počakajte! Saj pride z Dunaja in vas bo vesel.«

Prišel je nekega dne. Pogledal nas je in se nasmešnil. Njegov poseben nasmešek mi je še danes v spominu. Takrat, prvič, ni dosti govoril.

Pozneje se je teta preselila v veliko hišo na Bregu, k »Vitezcu«. Stanovali smo visoko pod streho. Soba in kuhinja. V kuhinji je spala teta, mi študentje v sobi.

Bilo je neko nedeljo po binkošnih leta 1902. V naši podstrešnici je bilo okno, skozi katero smo lezli na streho in gledali na dvorišče Blaznikove tiskarne. Nedeljsko popoldne — vse tiho. Ležal sem na strehi in tam bral Murnikove »Groga in druge«. Zatopljen sem bil v brajje. Kar zaslišim mehak, smehljajoč se glas: »Fant! Kaj delaš? Bereš?« Ozrl sem se in videl Ivana Cankarja, ki se je smejal skozi okno kakor sonce. Skočil sem skozi okno v sobo in začel se je razgovor. Cankar me je spraševal o vseh mogočih rečeh iz literature, kaj najrajši berem in kako kaj živim. Teti je potem dal goldinar in dejal: »Teta! Naj bo to za tvoje študente!...«

To je bilo prvo moje srečanje s Cankarjem.

S prijateljem Ferjanom sva dolgo pozneje neko poletno nedeljo prilomastila na Rožnik. Ferjan mi je pravil, da dobiva na Rožniku gotovo Ivana Cankarja, ki naju bo pogostil in se bomo kaj pomenili.

Ivan je bil res doma tam v tisti prijazni gostilni poleg rožniške cerkvice. Bil je sam v sobi in pisal svoje življenjske spomine, ki jih je tedaj prinašal neki list. Ko sva stopila v sobo, je Ferjana veselo pozdravil, mene pa nekam po strani pogledal in motril. Kratko predstavljajne. In Ivanu se je takoj posvetilo:

»Fant! Tebe sem že nekje na svojem potu življenja srečal! Nisi bil študent pri moji teti Mariji?« Povedal sem mu, da sem stanoval pri njej na Bregu, pod streho. Globoko se je zamislil in kratko dejal: »Mir blagi tetini duši!«

V sobi je bilo soparno. Cankar je vstal in dejal prijatelju Ferjanu: »Soparen dan. Pojdimo ven, na klopi Polič vina!« Sedli smo na klopi, postavljene nasproti gostilni. Pogovor je tekel o pisanih literarnih zadevah. Cankar je sedel za mizo tako, da je bil obrnjen proti vrhniškim, notranjskim hribom in zelenim gozdovom. Zatopljen je bil v tisto malo zamegljeno poezijo, ki se je plela okoli Vrhnike, in je molčal.

Ferjan ga je zmotil: »Kaj spet sanjaš? Ali te Vrhnika mika?« Kot prerok je Cankar vstal in začel praviti legende o Kristusu in Petru, kako sta potovala po Krasu. Peter je tožil Kristusu, da je Kras ves skalnat in da nima bogastev. Samo skala, samo skala. In je prosil Kristusa, da bi dal revnim ljudem kak božji dar. Kristus mu je odvrnil: »Naj bodo skale! Narod pa naj bo trden in zdrav!« Sedla sta na kamen ob cesti in pojedla grizljaj kruha, ki ga jima je podarila med potjo revna kmetica.

Ves čas, ko je to pravil, je bil obrnjen tja proti domu, proti Krasu. Neskončno rad je moral imeti notranjsko zemljo, to sem videl in čutil tako, kakor je bilo mogoče čutiti kaj samo ob Cankarju.

Bila je jasna avgustovska noč. Človek brez strehe je taval okrog. Zamišljen je korakal po rožniških in drugih potih. Prišel je na cesto, ki drži od Čada na Rožnik. Srečal je Ivana Cankarja.

Postala sta. »Kaj delaš tu, človek?« je vprašal.

»Sem brez strehe!«
»Hm! Brez strehe? In brez morale?«
»Ne!«

»Pojdi z menoj! Dobiš streho! Ohrani moralo!«

Nadaljevala sva pot na Rožnik. Med potjo sem mu zapel svojo potepuško pesem: »Moj dom, širno polje. Moja luč — zvezde neba. Moja postelja — kup sena.«

In Cankar je prav dobrohotno dejal: »Gori boš imel mehko posteljo — sena imamo.«

Pri Francotovi mamici je poskrbel, da sem dobil stanovanje na kozolcu v senu. Bilo je prijetno in zdravo... In Francotova mamica so mi zjutraj postregli še z mlekom.

Izbruh svetovne vojne. Redni tok vsakdanjega, pustotnega življenja spremenjen. Vse je vrvelo. Ljudje opojni, zamišljeni, zaskrbljeni, drugi veseli, šaljivi, strahopetni, pogumni. Tajna policija na delu. Gonila je v zapore in na Grad vse nezanesljive in sumljive ljudi.

Tudi Cankarja so prijeli in ga odgnali na Grad. Odkazali so mu skromno slamnjačo v sobi št. 4 poleg kapele sv. Jurja. Mene so iz Gradca privedli tja 12. septembra 1914. Vtaknili so me začasno v samotno celico, ker sem bil osumljen veleizdaje in vohunstva. Samotne celice so bile na levo od glavne veže; sedaj so tam drvarnice. Vtaknili so me v celico, kjer je že samotaril starejši gospod.

Bilo je pozno zvečer, ko so mi odkazali novi stan na Gradu. Drugi dan septembrsko jasno, lepo jutro. Okoli 7. je na velikem dvorišču završalo. Iz vseh sob so prihajali ljudje, interniranci in preiskovanci. Svobodno so se sprehajali, ne v vrstah, kakor je predpisano po kaznilnicah, marveč v skupinah.

Vzpel sem se na okno in začel opazovati, kakšni so ti nesrečniki. Kar zazrem postavo Ivana Cankarja, ki ga ni bilo moči zgrešiti. Bil je v živahnem pomenku s pokojnim Miho Čopom, katerega je imel prijateljsko rad. Rad bi jima bil zaklical v pozdrav!

Eden redkih skupnih fotografij umetnikov Slovenske Besede. Sedeč: pisatelj Franc Saleški Finžgar. Stoje od leve na desno: esejist Dr. Izidor Cankar, igravec Anton Verovšek in pisatelj Ivan Cankar.

Seveda ni bilo mogoče, ker me je že straža opomnila, da ne smem gledati skozi okno.

Pozneje sem bil iz celice kot vojak poslan v posebno vojaško sobo. Po dvorišču je bilo svobodno gibanje. Sam sem si dostikrat pral perilo pri grajskem vodnjaku. Nekega dne je Cankar pristopil k meni:

»Fant! Kako?«
»Dobro!«

Spet sva bila skupaj.

V sobi je Cankar navadno poлегal na slamnjači in sanjaril. Pravijo, da so se mu prav tistikrat porodile vse misli, ki jih je pozneje zilil v »Podobe iz sanj«. Kdor je prebival na Gradu tedaj kakor Cankar, ve, da je to res.

Iz svoje skušnje naj pripomnim, kar je bilo že povedano: Cankar ni ljubil ordinarnih kvant. Bil je dovozen za dostojen, zbadljiv dovtip, ki je moral biti duhovit, če ne, ni našel milosti pri njem. Prav Ivan Cankar je bil tudi, ki je nastopil proti tako imenovani »šundliteraturi«.

Nekoč sem ga zaupno vprašal: »Veš, da tebe sumijo, da si ti tisti, ki prevaja romane, kakor »Grofica beračica« in »Strah na Sokolskem gradu«. Vzrojil je, da ga še nisem videl tako, in zabrusil: »Kdor mi to podtika, ga v mojem imenu primi in mu prisoli vrhniško klofuto.« Pripomnil je še, da bi rajši kamenje tolkel na cesti, ko da bi služil denar na tak način.

Po pijavskem porazu poleti 1918. me je zaneslo v Ljubljano. Prijatelj Puntar me je prvi pozdravil z vzklikom: »Človek, ali si še živ. Govorili so, da so te že leta 1914. ustrelili kot veleizdajalca.«

Pogovarjala sva se o marsičem. Ko je omenil Ivana Cankarja, sem vprašal, kje bi ga dobil. »Tam pri Štruklju opoldne na vrtu!«

Res sem ga obiskal. Prisedel sem k njegovi mizi. Naročil sem vina.

Cankar me je pogledal, rekoč: »Si lačen, vojščak!« Ko sem pritrdil, je poklical gospodično Ano in naročil: »Na moj račun: prinesite mu najboljše, kar imate!« Razgovor je mirno tekel o vojni in njenih strahotah. Oba sva jih poznala.

K mizi se je vsedel gospod, umetnik v krojaški obrti. Govoril je o Švici in nama tvezel vse pravljice. Zdelo se mu je imenitno, da bo, tepec, vlekel Cankarja. Nekaj časa je šlo, potem pa Cankar nejevoljen: »Laž, veste, ima kratke noge, kakor pravijo pošteni ljudje.« Umolknil je in odšel.

Zamislil se je Cankar in nato pripomnil resno: »Veš, fant, kmalu bo vsega konec. Pripravljen bodil Svoboda prihaja.« Njegove besede so se brž uresničile. In s kako srčno toploto jih je izgovoril!

J. D.

*Sim dolgo upal in se bál,
Slovó sim úpu, straku dal;
Serce je práano, sréčno ni,
Nazáj si úp in strah želi.*

Dr. France Prešeren:

*Prijatli! odrodile
so trte vince nam sladko,
ki nam oživlja žile,
srce razjasni in oko,
ki utopi
vse skrbi,
v potrtih prsih up budi!*

*Komu narpred veselo
zdravljico, bratje! čmo zapet?
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je,
sinov sloveče matere!*

*V sovražnike z oblakov
rodu naj našga treši grom;
prost, ko je bil očakov,
naprej naj bo Slovincov dom;
naj zdrobe
njih roke
si spona, ki jim še teže!*

*Edinost, sreča, sprava
k nam naj nazaj se vrnejo;
otrok kar ima Sava,
vsi naj si v roke sežejo,
da oblast
in z njo čast,
ko pred, spet naša boste last!*

*Bog živi vas Slovenke,
prelepe, žlahtne rožice;
ni take je mladenke,
ki naše je krvi dekle;
naj sinov
zarod nov
iz vas bo strah sovražnikov!*

*Mladenči! zdej se pije
zdravljica vaša, vi naš up;
ljubezni domačije
noben naj vam ne usmrti strup;
ker zdej vas,
kakor nas,
jo srčno braniti kliče čas.*

*Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan,
ki, koder sonce hodi,
preprij iz sveta bo pregnan,
ki rojak,
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

*Nazadnje še, prijatli!
kozarce zase vzdignimo,
ki smo zato se zbratli,
ki dobro v srcu mislimo;
dokaj dni
naj živi
vsak, kar nas dobrih je ljudi!*

Ob mesečini ponočno petje

Gospa se je opomogla in se zopet razvedrila, ali na njeno nesrečo se je razvedrilo kmalu tudi nebo. Zopet je sijal svetli mesec. Vreme je bilo tako toplo, mirno in prijetno, da sta ostala gospod in góšpa do enajstih na vrtu. V Portovi hosti zavpije trikrat sova, precej za njo pa se oglasi s Krke: Luna sije — kladvo bije. Gospa zakriči in pade brez zavesti gospodu v naročaj. Drugi dan je vstala zdrava, ali ob pozni enajsti uri se je ponovila pesem in ž njo tudi njena bolečina. Od zadnjega do prvega kraja in kadar je bilo oblačno, ni čutila nikoli težave, ker se ta čas ni slišalo nobeno petje. Ko pa se je začela luna polniti, se je oglašil vsak večer neznani pevec in uboga gospa je trepetala in omedlevala. Večkrat jo je lomil in zvijal tak strašanski krč, da jo je hotelo zadušiti. Precej, ko je ponehalo petje, prešla ji je tudi bolezen. To petje ni bilo zmerom enako; kdaj se je čulo več glasov, največkrat pa samo eden. Še bolj čudno je bilo to, da se ni glasilo vselej iz tega kraja, nego zaporedoma s Šanc, izza Kamnove hiše, z Lok in kdaj celo s Krke. Najbolj pogostoma pa je dohajalo vendar s Šanc, s tiste nekoliko viseče tratine, ki je na bregu za kapiteljskim vrtom. Gospod je mislil, da mu ženo hodijo nadlegovat razposajeni dijaki. Prej se kvartajo v kaki beznici, kó jih krčmar zapodi, gredo pa tulit na Šance. Če dobe kak čoln, se vozijo po Krki in ustavijo kje za Kamnovo hišo, da tam vrišče in nagajajo. Tožil jih je ravnatelj, ali brez uspeha, ker so vse utajili in se jim ni moglo nič dokazati. Gospod je bil velik prijatelj s kanonikom Jelovškom. Nagovarjal ga je, da bi šel dijake svariti in jim se grozit z najstrožjo kaznijo, ako ne bodo mirovali ponoči. Jelovšek je prišepal — imel je takrat bolne noge — res v šolo, ali fantov ni hotel zmerjati in strašiti, nego jih je prosil prav lepo, naj bi ne prepevali več: „Luna sije“ v takem kraju, kjer bi jih mogla čuti tista bolehná gospa v Kamnovi hiši. Reva je tako občutljiva, da bi ji utegnili to petje jako škoditi. Dijaki so se o teh besedah na ves glas zasmajali. Eden je baje celo dejal: O saj vemo, zakaj ji preseda pesem; naj ji le, saj je presedala tudi Prežirju njena babja omahljivost. Prošnja kanonikova ni pomagala nič. Kakor prej razlegalo se je ob mesečini ponočno petje in begalo in mrcvarilo nesrečno Ljubljánčanko.

Čudno je bilo tudi to, da je pozabila na smrtni postelji nemško. Po slovensko je molila, po slovensko se razgovarjala z gospemi, po slovensko se poslavljala z gospodom in svojimi otroki. Prelivalo se je obilo solz, ko je izročila Bogu svojo čisto dušo. Reveži vse okolice so izgubili svojo mater, družina pa dobro gospodinjo, da boljše niso nikoli imeli in si je nikoli želeli. Truplo so odnesli na šmihelsko pokopališče, ki se je napolnilo po vsem svojem prostoru z gosposkimi in kmetiškimi pogrebci. Neža se je ustopila prav blizu jame. Zraven nje je stal čuden gospod, ki ga ni videla v vsem svojem življenju. V rokah je držal debelo popotno palico. Bile so povse suhe in brez žil. Oči je imel zatisnjene, kakor bi spal. Život se mu ni nič ganil in zdelo se je, da niti ne diha. Izpreletel jo je strah, da je odskočila v stran. Domislila se je zopet — doktorja Prežirja. Ko se je pozneje ozrla, je bil neznani tujec že nekam izginil, na njega mestu je klečala pri grobu jokajoča Marija. Jaz nečem trditi, da je šel mrtvi slovenski pesnik za pogrebom nekdanji svoji prijateljici, to pa je popolnoma gotovo, da je tisti dan, ko so zagrebli njo, našla mir in pokoj tudi njegova duša. Odtakrat je minilo že veliko let, mnogo, mnogo potov je svetil polni mesec na jasnem nebu, v Kamnovi hiši pa ni slišal o pozni ponočni uri nikdar več nobeden človek tiste krasne ali za ranjko gospo pregrózne pesmi: Luna sije — kladvo bije.

(Janez Trdina: DOKTOR PREŽIR)

Simon Gregorčič:

Mojo srčno kri škropite!

*Mojo srčno kri škropite
Po planinskih solnčnih tleh,
Kakor seme jo vrzite
Po doléh in po bregéh*

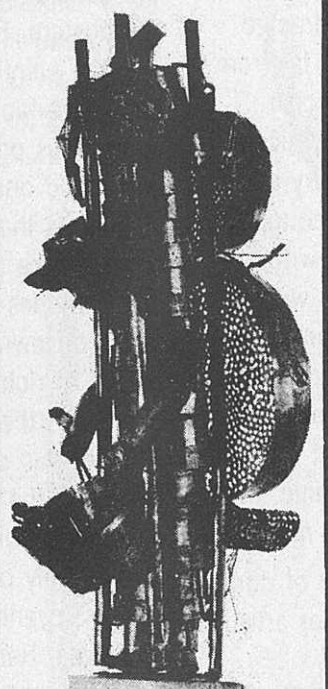
*Pomlad iz krvi radila
Cvetke kisočine bo,
Čer prijazno mi gojila
Svoje rónne hiere bo.*

*Če ve rónne, dečki zabi
Prati bodo rónne ti,
V kite bodo jih spravljali,
Čevali jih na srce*

*Žn srce jim bo ogrelo
Cvetje vrzelo iz krvi,
Da za rod in dom plantelo
Bodo jim do konca dni.*

Gregorčič

Rudi Stopar:
RIBNIČAN, žgano železo

ART OF SLOVENIA

(From Yugoslav Review)

Slovenian art mirrors a small nation which settled on territory lying between the Alps and the Adriatic Sea, between the Pannonian and north Italian plains — at a busy junction of routes traversed by many peoples long before the coming of the Slavs. The Slav tribes who decided to settle down on this much-trodden patch of Europe needed plenty of stubborn determination to survive here, for they were pressed by neighbours on all sides. It was perhaps this very pressure that formed them into a hard, compact nucleus.

To a certain extent the period which preceded the coming of the Slavs is even more complicated to grasp, since many cultures replaced one another in turn in this area. There are no written records of them, but their art tells us much.

The most important, richest and most civilized among these peoples were the Illyrians, who settled on the territory of Slovenia in the Hallstatt period. Because of its iron ore deposits, the richest region at that time was present-day Dolenjska. One of its many settlements was Stična, a stronghold with gigantic ramparts. Here, under the leadership of a prince (*knez*) lived soldiers, peasants and also craftsmen, some of them highly skilled artists, famed for their *situlae* and *bær tankards*, which were used on festive occasions and presented to warriors as valuable trophies. A large number of similar artifacts have been found, the *situlae* from Vače being considered the most valuable.

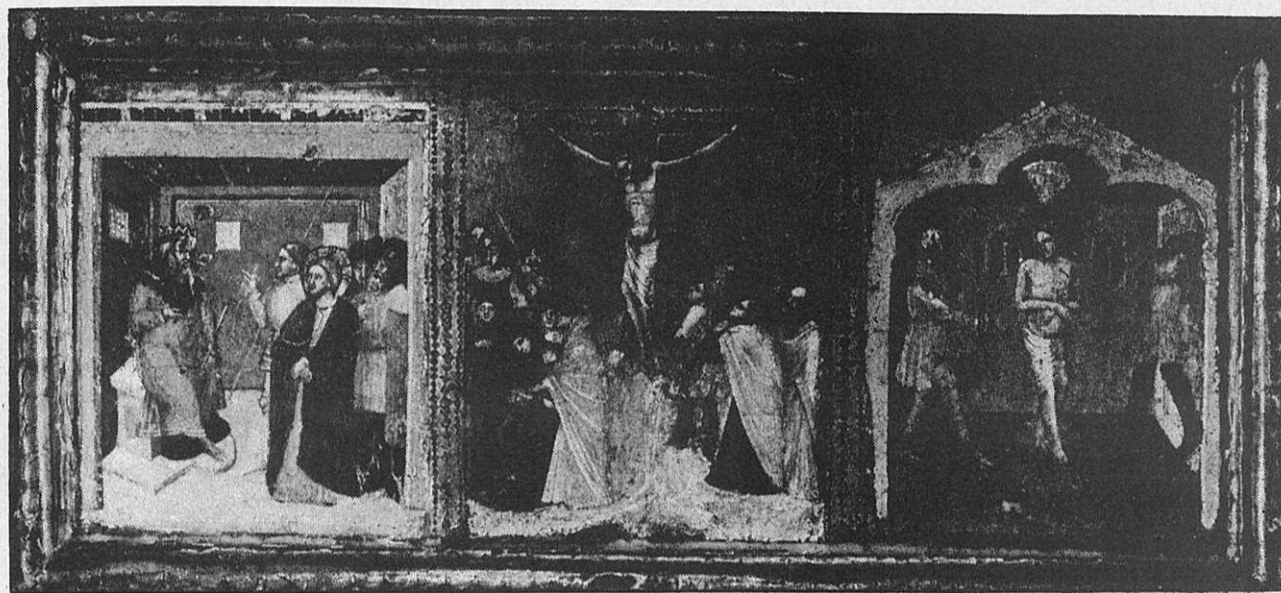
The Illyrians were a highly civilized people, and remained so when they were subordinated by the Celts, and later the Romans. When the Slavs settled here, legends of former Illyrian wealth and might still circulated. Even in the early 19th century, Slovenian poets liked to refer to their nation as descendants of the mighty Illyrian people.

When the growing barbarian attacks threatened the Empire, the Romans abandoned the territory of present-day Slovenia because of the difficulty of organizing defences on such terrain. Not even the defensive wall running from Koruška to the sea could give them security; they withdrew into Italy or to safer places along the coast. This land, together with the inhabitants who could not or did not wish to flee, was thus abandoned to new masters: Huns, Goths, Lombards, Avars and Slavs. None of these had

the time or understanding for monumental art, but their presence is recorded by finds of characteristic jewelry of types to be found all over Europe. These are mixed with remains from the settlements of the older Illyrians inhabitants. A few small churches remain from that period, all built in inaccessible spots, testifying to the hardships of life on the edge of civilization in a beleaguered Roman world.

For a long period after their arrival, the Slavs had to fight with their neighbours, who regarded this strategically placed area as an important acquisition. The struggles ended with their political subjugation

the new concepts were brought to Slovenian regions by travelling companies of builders and craftsmen. One group was responsible for the so-called Madonna of Krakow, a statue in which Romanesque features give way to Gothic influences. This was made for the Ljubljana Monastery of Križanke. The Gothic reached its zenith in this region in the 15th century, when it was accepted by peasants, townsfolk and nobility alike. Each of these developed their own type of edifice and decoration in keeping with the tastes and needs of each estate. Although the buildings were mostly churches, their decoration reflected secular tastes as well.

Kristus pred Pilatom, Križanje, Bičanje; neznan slikar iz 14. stoletja, tempera na les

by the Germans, but in the meantime the Slavs had managed to develop their language and culture, in short, to become Slovenes. Their enemies never succeeded in destroying the Slovenes as a nation, despite centuries of foreign domination.

The Slovenes made their acquaintance with Western art first of all through monasteries. This wild and sparsely populated land attracted monks desirous of retiring far from the world: in 1136 a Cistercian monastery was founded at Stična, in 1160 a Carthusian monastery at Žiče, and later many others. Although they had excellent connections with much of Europe, and particularly with their founder monasteries in France (from where the best builders came to construct the Slovenian monasteries), the monks lived quite apart from the local inhabitants. All the same, their example was followed and many small churches began to be built of durable materials, paving the way for artistic development.

The first major period of Slovenian art is the Gothic, which became widespread in the 13th century, when

Village churches were simple: a nave and altar apse decorated with frescoes following an established iconographic scheme. The wall frescoes accompanied the worshipper as he walked from the entrance to the altar, their subjects preparing him to attain the right spiritual frame of mind. Though their subjects were religious, the general impression was certainly not austere. Bright colours prevailed, and the paintings resembled an expensive tapestry, showing sumptuous palaces of which the poor serf could only dream.

Just as the village churches reflected the peasants' wishes, so the city churches corresponded to the tastes of town dwellers. As the meeting places of rich burghers, they expressed the wealth and independent spirit of this class. A characteristic feature is the sharp division of the nave and choir. The choir area was as a rule richly ornamented with altars, but in Slovenia not one has been preserved. Remains of them testify to their undoubted magnificence.

In the 15th and early 16th centuries there is almost no sign of the

Renaissance style in Slovenia, except in the coastal towns which were under Venetian rule and Italian influence. Even so, Slovenian art followed ideals similar to those of the Renaissance, for example, harmony of the beautiful and the good, except that the beautiful remained within the framework of Gothic canons. Slovenian painting developed parallel with the Italian, from the old monumental Friuli masters of the early 15th century to the developed aesthetics of the "second generation" influenced by the international "soft" style, and the high realism at the very end of that century. It might be said that Slovenian art had no need for the Renaissance. Moreover, when its forms finally became established, they simply destroyed the organic world of the Gothic and, together with outside changes, the peasants' rebellions and

Reformation, gave rise to a crisis in art which lasted till the full affirmation of the Baroque. Only then was there a renewal, albeit in a new stylistic framework, of the unity of spirit and mood known during the Gothic period. The old tradition was resumed as early as in the 17th century by the so-called golden altars. Their gay decorativeness echoes the atmosphere of enchantment which the Slovenes had been so fond of since the Gothic. Architecture also relied on tradition. The Counter-Reformation Jesuit buildings reintroduced the division of nave and sanctuary already seen in city churches and — even more typically — the buildings of the aristocracy, such as the pilgrims' churches. In the one at Ptujška gora, for instance, the choir area was intended not only for the altar but also for representatives of authority. In consequence it was not only bigger than the nave but also better lit. This difference in lighting is found in the first Slovenian Jesuit church, St. James's in Ljubljana. For this the old Gothic choir was even used, but redecorated in the Baroque manner.

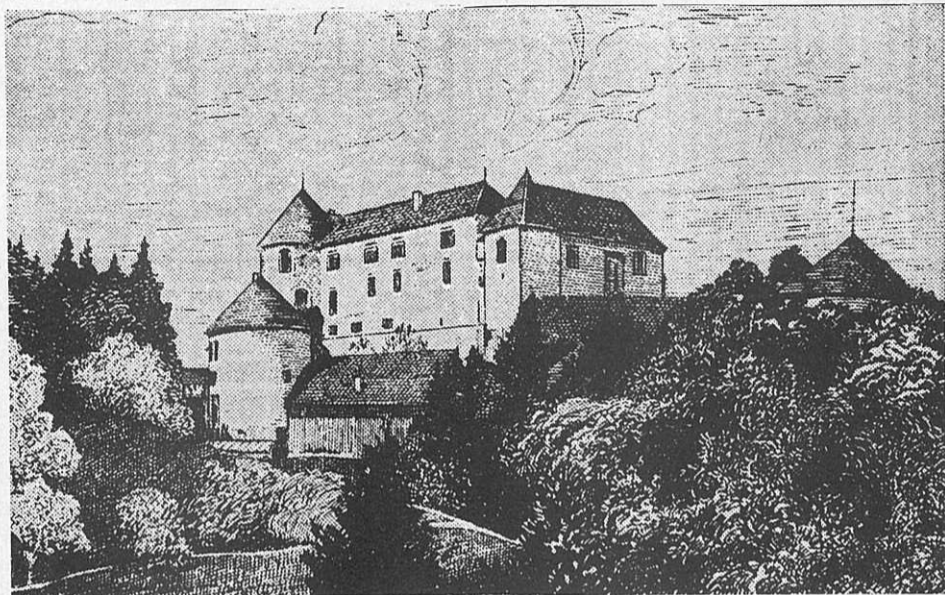

The cupola, for Italian builders such a significant caesura in movement through space, was abandoned.

The old ideal of an enchanted ambience was again revived in the 18th century, reflected in the totality of the Baroque church, with its carefully conceived unity of architecture, painting and carving, which abolishes the reality of space and takes the visitor into an unreal world. Such effects were sometimes achieved by the architect alone by

the way to those generations which were not satisfied with compromise.

Many artists were obliged to go abroad, for their homeland was still not ready to accept them. There they became familiar with foreign achievements and gradually passed these new ideals to the still dormant Slovenia. It was thanks to Janez Šubic, for instance, that severe monumentality, already foreshadowed by Wolf, reached Slovenia, and with it the serious realist portrait, so different

Risba velenjskega gradu iz začetka našega stoletja.

bold use of space, undulating or pierced walls. More often he was aided by the stucco craftsman and, particularly, the painter.

The movement affected not only church architecture but domestic building as well: landowners, taking Versailles as their model, built and decorated their *châteaux* surrounded by parks. These, in turn, were imitated by townfolk. But the reforms of Joseph II checked the expansion of both the Church and the towns; a period of provincialism set in.

Despite the great events that shook the world in the first half of the 19th century, Slovenia passed this period in a pleasant Biedermeier daydream, producing charming but totally undramatic works of art. It was awakened by the revolution of 1848, when artists discovered that outside the domestic circle stretched a whole world. The Romantics Karinger and, even more, the visionary Wolf showed

from the childlike Biedermeier style. His brother, Jurij, introduced *plein-air*, a new way of painting landscapes free from Romantic literary notions. Ivana Kobilca brought to Slovenia the typical international bourgeois manner of painting, while their contemporary, Ažbe, opened a painting school in Munich where, following the strict rules of realism, he led an international group of painters.

In this period, Slovenia, and particularly Ljubljana, was regaining the self-confidence lost at the end of the 18th century. Towns expanded and new architecture appeared, mostly looking back to historical styles. Later, especially after the Ljubljana earthquake of 1895 (which resulted in new and bolder urban planning) the Secession style became established.

Many, however, were not helped by the general development: Petkovšek, a painter who started as a realist, and

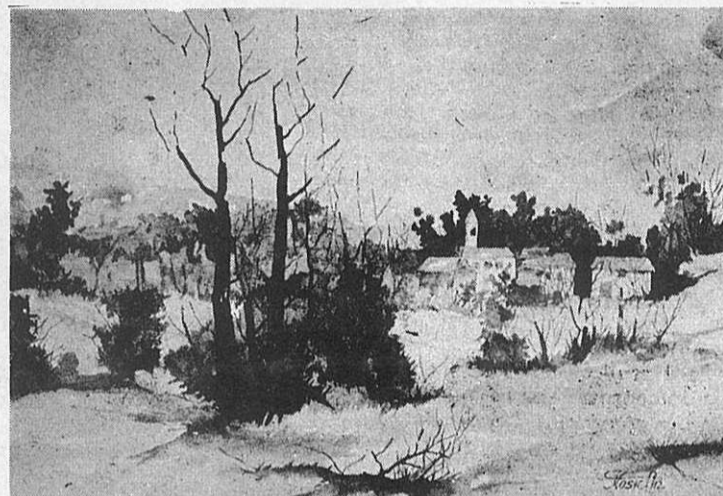

Miran Hočevar: KOZOLCI, tempera, 1977

later became a typical contemporary of Van Gogh or Gauguin, was representative of a tragically lost generation of artists which petty-bourgeois Europe destroyed at the end of the 19th century. He is the first painter in Slovenia to work in a personal, considered and, in form, very modern style, which the Slovenian public could neither accept nor understand.

Jama — a pedantic theoretician, acquired a mastery of light; Sternen — to a considerable extent a realist when painting nudes and interiors; and Grohar, poet of the Slovenian landscape and stubborn symbolist, who glorified the peasant at work, giving his art the stamp of personal experience.

The Impressionists also endeavoured to develop an

Andrej Košič: KRAJINA, akvarel. Z razstave del zamejskega slovenskega slikarja v Likovnem salonu v Kočevju

This was not the fate of his Impressionist successors, thanks to the organizational ability of one of them — Rihard Jakopič. Though they exhibited together, the Slovenian Impressionists can be clearly differentiated: Jakopič — an energetic thunderer, strove to reconcile Impressionism and Expressionism;

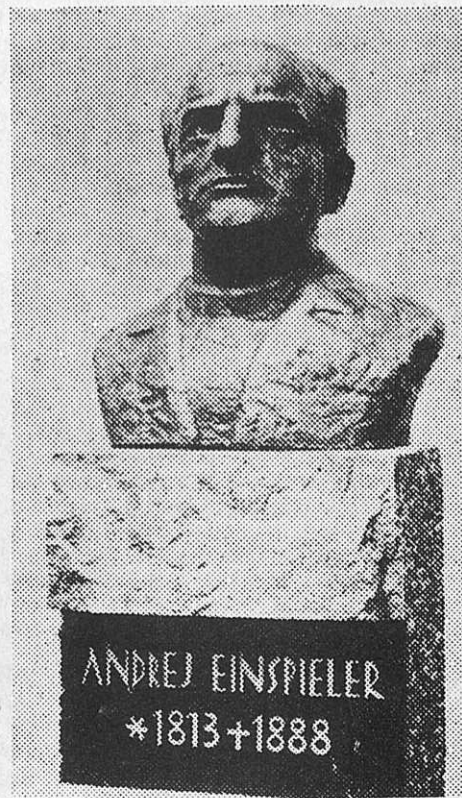
"authentic" Slovenian art, convinced they were the first to set themselves such a goal. This, of course, was not true. For centuries past Slovenes had been capable of giving artistic expression to their wishes and aspirations, their sufferings and grief, and of doing so with great precision.

TONE KRALJ:

Poveljani Kristus, 1923, les, višina 180 cm

kipar france gorše:

ANDREJ EINSPIELER
*1813+1888

France Mihelčič: MRTVI KURENT, acryl — olje, platno, 1972

UMRL JE SLIKAR LOJZE PERKO

Eden najbolj priljubljenih in poznanih slikarjev Slovenije je Maksim Gaspari. Kdo ne pozna njegovih del, ki so nam v nazorni in živobarvni sliki ohranila toliko slovenske folklorne in domačih običajev za poznejše rodove. G. Gaspari je v preteklem januarju dopolnil 98 let pa je še vedno čil in boder. Ga. Helana Van de Laak-nam je v objavo odstopila dve nedavno posneti fotografiji, ki nam kažeta g. Gasparija

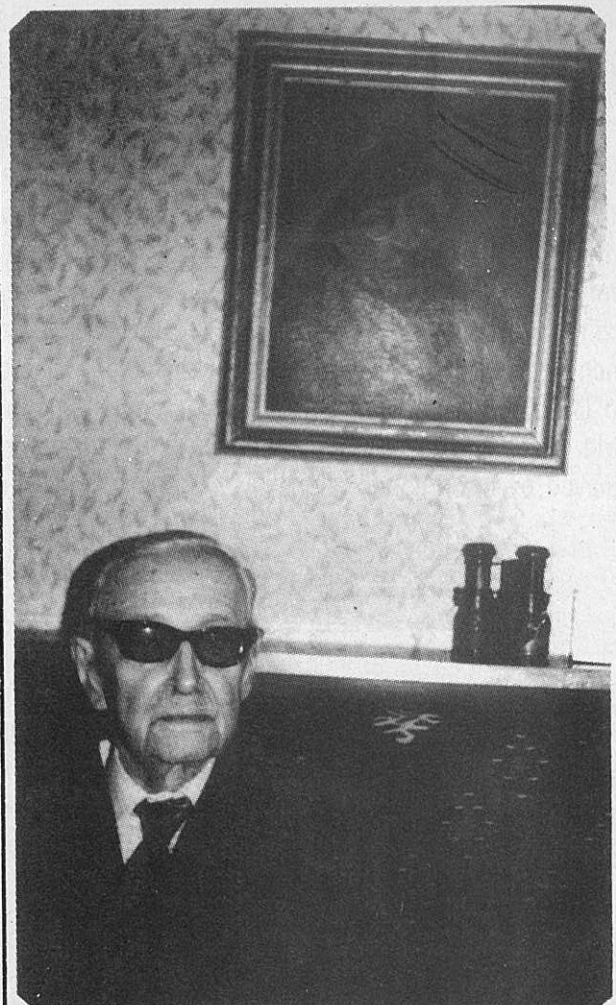
pod samo portretom in skupaj s nedavno preminulim slikarjem Lojzetom Perkom, enim največjih slovenskih portretistov in protagonistov slovenske pokrajinske idile. 71 letni Perko, eden najbolj talentiranih učencev šole mojstra Franceta Kralja je izgubil življenje, dne 21. julija v avtomobilski nesreči pri Cerknškem jezeru.

po sloveniji

LJUBLJANA - 19. junija je v Ljubljani umrl slovenski slikar Lojze Perko. Rojen je bil v Starem trgu pri Ložu 21. maja 1909. Slikarstvu se je posvetil razmeroma pozno. Najprej se je šolal pri Francetu Kralju in v tujini, slikarski študij je dokončal na beograjski likovni akademiji.

Po stilu je gojil postimpresionizem, predvsem v okviru tako imenovanega barvnega realizma. Najbolj je bil znan kot krajinar Notranjske, kjer je tudi živel v Lovrencu pri Cerknici, toda posvečal se je tudi drugim krajem in motivom.

Ukvarjal se je tudi z ilustracijami, med katerimi je najbolj znana njegova upodobitev Martina Krpana.

LJUBLJANA - Izdajatelj in založnik Produkcija kaset in plošč RTV Ljubljana in Zveza kulturnih organizacij Slovenije sta izdala tretjo gramofonsko ploščo s področja slovenske zborovske (po) ustvarjalnosti. Povod zanjo je bilo zadnje tekmovalno srečanje slovenskih pevskih zborov v Mariboru NAŠA PESEM 1978. S teh nastopov so tudi "živi" posnetki na LP -gramofonski plošči št. LD-0489.

LJUBLJANA - Titovi zavodi Litostroj bodo dobavili sovjetskemu podjetju Atomenergoexport iz Moskve v letih 1981-1985 pet dvigal za 1000-megavatne jedrske elektrarne. Pogodbo o dobavi dvigal, ki jih bodo v Litostroju izdelali po svojih načrtih, so podpisali te dni v Ljubljani.

LJUBLJANA - V Moskvi je tudi uradno začela obratovati mednarodna elektronska avtomatska telefonska centrala Iskra Metaconta 10 C, ki jo je slovensko podjetje za elektroniko prodalo Sovjetski zvezi za potrebe poletnih olimpijskih iger v Moskvi.

Gre za najbolj sodobno Iskrino telefonsko centralo s skupno zmogljivostjo 1500 kanalov in v vrednosti okoli 19 milijonov dolarjev. Centralo krmilijo procesorji, kar zagotavlja hitro vzpostavljane zvez, veliko zanesljivost in trajnost, sposobna pa se je, kot pravijo v Iskri, tudi hitro prilagajati potrebam mednarodnega telefonskega omrežja.

Kaže pa tudi, da ne bo ostalo samo pri prodaji "olimpijske" telefonske centrale. Iskra je, pravijo, že sklenila tudi pogodbo za prodajo medkrajne elektronske telefonske centrale Metaconta 10 C v Erevan. Ta centrala je vredna 10,7 milijona dolarjev.

BEOGRAD - Do konca leta 1979 je bilo na jugoslovanskih cestah 3 milijone motornih vozil (brez motociklov). Vozil bi bilo verjetno tudi več, vendar sta proizvodnjo malo upočasnila energetska kriza pa tudi zmanjšani uvoz. Kljub vsemu pa ocenjujejo da bo konec desetletja prišlo vozilo na 7,5 prebivalca. S tem se bo Jugoslavija po stopnji motorizacije približala srednje razvitim državam.

CERKNO - Cerkljansko podjetje Eta je v minulemu letu ustvarilo 1060 milijonov celotnega prihodka, 400 milijonov dohodka in 280 milijonov čistega dohodka ter tako doseglo skoraj 40 odstotkov vsega prihodka idrijske občine, kar je ob ukinitvi proizvodnje v idrijskem rudniku živega srebra dober oblič.

Delovna organizacija Eta Cerkno je v minulemu letu povečala svojo izvozno dejavnost za 44 odstotkov. Izvozila je za 160 milijonov dinarjev svojih proizvodov, od katerih je 90 odstotkov prodala v zahodne države, 10 odstotkov pa v vzhodne.

KOSTANJEVICA NA KRKI - Tradicionalno vinogradniško prireditelje, ki jo izmenoma organizirajo turistična društva iz Cateža pri Brežicah, Bizeljskega in Kostanjevice, so zaključili s strokovnimi predavanji o vinogradništvu in vinarstvu ter pokušnji 117 vzorcev posavskih vin. Med sortnimi vini, belim in rdečim bizeljskanom je komisija izbrala najboljše, vsi pa pričajo o izredni kvaliteti lanske letine. Za najboljše primerke so organizatorji podelili diplome in priznanja, posebne diplome pa je prejelo tudi 25, od skupno 60 razstavljenih domačih jedi in kmečkih obrokov na zelo uspeli kulinarčni razstavi. Pireditelje, ki bo prihodnje leto na Bizeljskem, je obogatila posebna brošura, v kateri zbujajo pozornost zlasti utrinki iz zgodovine najmanjšega slovenskega mesta.

BEOGRAD - Po splošni oceni nataliteta v Jugoslavije zastaja. Podatki kažejo, da se na tisoč prebivalcev rodi 18 otrok. Ugotovili so, da se je od 1976. do 1980. zmanjšalo število novorojenih tudi na področjih s tradicionalno visoko nataliteto. Na primer, na Kosovu se na tisoč prebivalcev rodi 32 otrok, v Makedoniji 21, v Črni gori 18, najnižji prirastek pa je v Vojvodini - 14. Istočasno pa se podaljšuje življenjska doba. Leta 1971 je Jugoslovian povprečno živel 67,8 leta, 1976 pa 69,7 leta.

ZAČETEK DEL ZA GRADNJO PREDORA SKOZI KARAVANKE

Predstavniki podjetja za gradnjo predora skozi Karavanke Jugoslavije in Avstrije so enotnega mnenja, da bodo dela pri gradnji tega pomembnega skupnega objekta začeli letos in da bodo končana do polovice tega desetletja, kot to predvideva skupni meddržavni sporazum. Do 14. julija bodo rešili tudi nove finančne probleme, ki so nastali zaradi povišanja stroškov od 15. Septembra 1977, ko so podpisali meddržavni sporazum o izgradnji predora.

Transjugoslovanska cesta bratstva in enotnosti je gospodarska in prometna hrbtenica Jugoslavije. Tudi za Evropo ima avtocesta velik pomen, saj je povezana s prometnicami, ki vodijo od Hamburga prek Münchna, Salzburga, Ljubljane, Zagreba, Beograda in Niša do Istambula oziroma prek Niša in Skopja do Aten.

Lani je jugoslovansko - avstrijsko mejo prestopilo 27 milijonov potnikov, italijansko - jugoslovansko pa 24 milijonov.

JUGOSLOVANSKA ALPINISTIČNA ŠOLA V NEPALU

Jugoslavija je prva med vsemi alpinistično razvitimi državami, ki se je dejansko zavzela za načrtno strokovno šolanje Nepalcev, ki jim alpinistične odprave in tako imenovani "trekkingi" v Himalajo prinašajo velikanski del narodnega dohodka.

Za azijske pojme majhen, a politično in gospodarsko izredno samosvojev neuvrščeni Nepal je bil dolga leta skrivnostno nedostopen, čeprav leži na stičišču dveh azijskih velikanov - Indije in Kitajske. Šele nekaj let po drugi svetovni vojni so Nepalci dovolili tujim ekspedicijam, da prično redno zahajati v Himalajo in osvajati osemtisočake, ki zvečine tvorijo nepalsko-kitajsko mejo in so z južne strani celo privlačnejši kot s severne. Ker v deželi praktično ni cest, razen v katmandujski kotlini in sprva tudi z letali ni bilo moč pristajati bližje himalajski gorski verigi, so se ekspedicije opirale predvsem na domačine, ki so jim po ves mesec tvorili opremo in jih vodili po težko dostopnih poteh do prvega cilja - baznega tabora.

PREDSTAVITEV KNJIGE O PLEČNIKU NA DUNAJU

Kulturno - informativni centre SFRJ na Dunaju ter republiški komite za informiranje SRS sta letos organizirala skupaj z Zentralvereinigung der Architekten Oesterreichs (društvo arhitektov iz Avstrije), katerega ustanovitelj je bil Plečnikov učitelj Otto Wagner, predstavitev knjige dr. Damjana Prelovška o dunajskem času arhitekta Jožeta Plečnika.

Po časopisnih recenzijah sodeč je knjiga v Avstriji vzbudila precej zanimanja, saj izpolnjuje občutno vrzel v poznavanju pomembnega časa dunajske umetnosti na začetku našega stoletja. Prvi vtisi o odmevnosti knjige so zadovoljivi in kažejo, da je knjiga izšla prav v času, ko Plečnikova umetnost postaja spet aktualna.

RISANI FILM "BOJAN" NA ANGLEŠKI TV

Sicer se ne zgodi velikokrat, da bi kakšno jugoslovansko televizijsko oddajo predvajali na angleški televiziji, toda včasih se! BBC je pričel na svojem prvem programu predvajati risanke, ki so nastale v Sloveniji. In za katere risane filme gre?

"Bojan" je serija risanih filmov, pripoved o medvedku Bojanu. Bojan je majhen in osamljen. Ima le čopič in barve, s katerimi si ureja svoje okolje in svet. Če ga zebe, nariše sonce in če mu je prevroče, skoči v jezerce, ki si ga je sam naslikal.

Pri risanki Bojan gre za šest nadaljevanj, ki imajo naslednje naslove: Jabolka, Mavrica, Čebele, Sence, Ribič in Zima. Režiser je Branko Ranitovič, kamera je bila v rokah Veka Kokalja, glasbo je napisal Mojmir Sepe, animator pa je Pavao Štalter.

Tam se je naloga domačinov in s tem tudi hvaležnost obiskovalcev končala in zasluge za vzpon ter svetovna slava so pripadle le tujcem. Že res, da je bil prvi na vrhu Mt. Everesta poleg Hillaryja tudi Šerpa Tenzing, toda kadar koli beremo opis dogodka, nas nehote spreletava občutek, da je Hillary Tenzinga "privlekel" s seboj - morda je bilo to, do neke mere, celo delno res.